

Tagduda Tazzayrit Tamagdayt Tayerfant
Aylif n Uselmed Unnig D Unadi Ussnan
Tasdawit Abderrahmane Mira n Bgayet

Tamazdeyt n Tsekliwin d tutlayin
Tasga n Tutlayt d Yidles n Tmaziyt

Tazrawt n Master

Tayult: Tutlayt, Asmeskel d Useggem Amutlay.

Asentel

**Aserwes gar tmeslayt n At Mlikec
d tmeslayt n Bradma: Tasnalya n
umyag**

Heyyant-tt-id:

Zahra SAADI

Baya REDJDAL

S Imendad n Mass

Azedine IDIR

Aseggas asdawan: 2017/2018

Tagduda Tazzayrit Tamagdayt Tayerfant
Aylif n Uselmed Unnig D Unadi Ussnan
Tasdawit Abderrahmane Mira n Bgayet

Tamazdeyt n Tsekliwin d tutlayin
Tasga n Tutlayt d Yidles n Tmaziyt

Tazrawt n Master

Tayult: Tutlayt, Asmeskel d Useggem Amutlay.

Asentel

**Aserwes gar tmeslayt n At Mlikec
d tmeslayt n Bradma: Tasnalya n
umyag**

Heyyant-tt-id

Zahra SAADI
Baya REDJDAL

S Imendad n Mass
Azedine IDIR

Aseggas asdawan: 2017/2018

Asnemmer

- Tanmirt tameqqrant i Mass IDIR Azedine i d-yezgan lmendad n tezrawt-a.
- Tanmirt i yiselmaden n tesga n tutlayt d yidles n tmaziyt n tsedawit Ebd Reḥman Mira i ay-iεawnen.
- Tanmirt tameqqrant i Mass Mehdi Nacer i ay-d-yefkan afus n tallelt deg tezrawt-a.

Abuddu

Ad buddey tazrawt-a n Master:

- I yimawlan-iw, ad iseyzef Rebbi deg tudert-nsen;
- I wayetma : Yacine,Fayçel,Said;
- I weltma:Thanina;
- I yaya ad iseyzef rebbi deg tudert-is;
- I xali:Abderrahim d twacult-is;
- I xali:Hamimi d twacult-is;
- I xwalti;
- I temduk-al-iw : Fatiha,ilham,Sonia,karima Meriem ,
Linda,Baya,thanina,Dihia,Ouissam, Ouanissa,Ouarda d Sarah;
- Mebla ma ttuy Mass Samir Mimouni i yi-d-yefkan afus n tallelt
seg tazwara armi d taggara n tezrawt-a.

S.Zahra

Abuddu

Ad hduy leqdic-iw :

- I yimawlan-iw εzizen i ḥemmley aṭas i d-yellan yer tama-w seg wasmi i bdiy leqraya almi d tura, ad asen-ssaramey teyzi n laemar;
- I wayetma d weltma (Amine, Nassim d Narimane) ;
- I urgaz-iw Amirouche d twacult-is;
- I temduk-al-iw (Zahra, Mereim, Linda, Fatiha, d souad);
- D wid akk ssney ḥemmley-ten ḥemmlen-iyi;
- Mebla ma ttuy wid iyi-d-yefkan afus n tallelt gar-asen:
- εemti Faroudja, na Houria d Karima i yiεawnen deg wammud-iw ad asent-ttmenny teyzi n laemar.

R.Baya

Agbur

Agbur

Isegzal d yizamulen	10
Tazwert tamatut	14
Iferdisen n tesnarrayt.....	16
1. Afran n usentel.....	17
2. Afran n temnaḍin.....	17
3. Asissen n temnaḍin.....	17
4. Asissen n tarrayt n tegmert	18
5. Asissen n wammud.....	18
6. Tarrayt n tesleḍt	18
7.Asissen n yimsulya.....	19
8.Uguren i d-nemmuger	19
1. Asissen n temsislit.....	20
2. Asmaskel amsislan	20
3. Tazwert yef unagraw n teyra d tergalin.....	20
3.1. Anagraw n Teyra.....	20
3.2. Anagraw n Tergalin.....	21
Tasnalya n umyag	25
1.Ticraḍ tigejdanin	28
1.1. Amatar udmawan	28
1.1.1. Tisekkiwin n umatar udmawan.....	28
1.2. Askim n tmezri	34
1.2.1. Tisekkiwin n uskim.....	34

2. Timezri.....	35
2.1. Asbadu n tmezra.....	36
2.1.1. Urmir.....	36
2.1.2. imizri.....	38
2.1.3. Urmir ussid.....	39
Ticrađ tisuddimin	43
1.2. Asuddem ajerruman	44
1.2.1. Asway.....	45
1.2.2. Attway	47
1.2.3. Amyay	49
1.2.4. Talyiwin tisuddimin tuddisin	49
Ticrađ timazzayin.....	51
1.3. Ticrađ timazzayin n umyag	51
a) Tizelyiwin send amyag	51
α.1 Tazelya n wurmir s (ad)	51
α.2 Tazelya n wurmir ussid (la).....	52
α.3 Tizelyiwin n tnila	52
b) Imqimen iwsilen	56
b.1 Imqimen iwsilen usriden	56
b.2 Imqimen iwsilen irusriden.....	58
Tagrayt tamatut	60
Ummuy n yidlisen	63
Tijentađ.....	67

Ammud n At Mlikec	68
Ammud n Bradma	78
Tarakalt n temnađn n At Mlikec	86
Tarakalt n temnađt n Bradma	87

**Isegzal d
yizamulen**

Isegzal

Isegzal	Anamek-nsen
Md.	Amedya
Ml.	Amalay
Nt.	Unti
Sf.	Asuf
Sg.	Asget
Ud.	Udem
Sb.	Asebter
Astt.	Amawal n tesga n tutlayt n tmaziyt, Bgayet. 2006-2008
Bou.	BOUDRIS(B.), 1993, tamawalt n usegmi, Maroc,éd. Rabat.
Ber.	BERKAI (A.), Essai d'élaboratio d'une terminologie de la linguistique en tamazight, mémoire de magistère, université de Béjaia, 2002. BERKAI (A.), 2009 : Lexique de la linguistique : Français-Anglais- Tamazight précédé d'un essai de hypologie des procédés néologique, Ed: ACHAB .2009.

Izamulen

Izamulen	Anamek-nsen
*	Imedyaten i d- newwi s yur-nney
/	Ney
[]	Tira tamsislant
>	Yefka-d
Ø	Ulac
_____	Ulac
+	uyal yer umawal
⇒	yettqabal-it-id
X ^y	Amyag ^{Uffun}

Tazwert tamatut

Tazwert tamatut

Tazrawt-a, i yesεan azwel aserwes gar tmeslayt n At Mlikec d tmeslayt n Bradma ad d-ternu yer tezrawin timenza i yemmugen yef userwes deg wayen yerzan tasnalya n umyag. Tettekki ihi deg tayult n usmeskel. Asmeskel ilmend n **DUBOIS (J.)** : « *Asmeskel yellan deg tutlayt i yettwaseqdacen ur nesei tallit, adeg akked ugraw anmetti i yettwasnen yef kra n tallit, adeg akked ugraw-nniḍen.* »¹.

Iswi n tezrawt-a, d aserwes gar tmeslayt n At Mlikec d tmeslayt n Bradma. deg wayen yerzan anagraw n umyag, d aseksel n temgardiwin i yellan gar snat n tmeslayin .

Deg wayen yerzan asmeskel s umata deg unnar n tmaziyt nezmer ad d-nebder yef wakken i nessen kra n yiybula:

- NAHALI (DJ.) ; Mémoire de magister 2005, « *Etude comparative de deux parlers berbères d'Algérie Ayt Embarek (kabyle) et Ayt Frah (chaoui)* ». deg wayen yerzan iswiren-a :
 - Tmsislit-tasnislit
 - Amawal
 - Tasnalya n yisem
 - Taseddast n yisem.
- AISSOU (O.); Mémoire de magister 2007/2008, i d-yewwin tazrawt dayen yerzan asmeskel i wumi tsemma: « *Etudes comparative de deux parlers Kabyles (Aokas, Irjen)* ».

Gar tezrawin-a i yemmugen yef usmeskel sumata, tid i yemmugen yef usmeskel n unagraw n umyag, ur ggitent ara. Nezmer ad d-nebder yef wakken i nessen

- SAID (M.); 2007 « *Anagraw n umyag: aserwes gar teqbaylit d tumzabt talyiwin d wazalen* ».

¹Dubois (J.), 1973 : 507. on appelle variation par lequel, dans la pratique courante, une langue déterminée n'est jamais à une époque, dans un lieu et dans un groupe social donnés, identique à ce qu'elle est une autre époque, dans un autre lieu, dans un autre groupe social. »

- MESSAOUDI (L.); Tazrawt n turagt 2010/2011, «*Aserwes gar tmeslayt n Ayt Mhend (Tasaḥlit) d tmeslayt n Ayt Seyrucen (Atlas Alemmas) “Anagraw n umyag”*».

Imi tazrawt d aserwes gar snat n tmeslayin deg kraḍ-nni n yeswiren n tyessa n tutlayt. Deg tezrawt-a d awezyi ad nessiwed ad nessemres kraḍ n yiswiren yef waya yessefk fell-ney usifses n tezrawt yer yiwen uswir kan: Aswir n tesnalya. Da dayen, aglam d userwes gar snat n tmeslayin deg talya d leqdic meqqren. Daymi i nefren tazrawt n talya i unagraw n umyag kan.

Tazrawt-a, tezmer ad tenfee i usenfar n usebbed n tjerrumt n teqbaylit yer sdat. Acku asebbed n tjerrumt yebna yef ugram d userwes.

Leqdic-nney tebna akka:

- Yef kra n yiferdisen n tesnarrayt

Anda ara d-nessisen afran n usentel, afran n temnaḍin , assisen n temnaḍin , asissen n tarrayt n tegmert , tarrayt n tesleḍt , sebba n ufran n tarrayt-a , asissen n wammud , asissen n yimsulya , ugur i d-nemmuger .

- Tasnalya n umyag

Ad neg aserwes gar tecraḍ tigejdanin n umyag deg tmeslayt n At Mlikec d tmeslayt n Bradma,ticraḍ timazzayin d tecraḍ tisuddimin.

**Iferdisen n
tesnarrayt**

➤ **Iferdisen n tesnarrayt**

1. Afran n usentel

Ayen i ay-yeğgan ad nefren asentel-a **aserwes gar tmeslayt n At Mlikec d tmeslayt n Bradma**, imi timeslayin-a At Mlikec d Bradma ulac kra n leqdic yef unagraw n umyag i yemmugen fell-asent, dya nefren-d asentel-a s wayes ara d-nessekel xersum kra n tulmisin-ines n umcabi d umgired gar-asent.

2. Afran n temnađin

Leqdic-a ara d-yilin yef snat n tmeslayin-a deg wayen yerzan anagraw n umyag ad d-yili ilmend n snat n tmental:

- Imi tmeslayt n Bradma tettwaheggez, ulac kra n leqdic yemmugen fell-as.

2.1. Asissen n temnađin

➤ **Tamnađt At Mlikec**

Lerc n At Mlikec d win i yettafaren yer ladayra n tezmalt deg tyiwant n At Mlikec ad d-naf 12 n tudrin timeqqrarin, lerc-a d win i d-yezgan deg ugafa n tezmalt, ihi ad d-naf deg usamer iyrem, deg unzul d tazmalt deg umalu d tubiret ma yella deg ugafa ad d-naf tizi wezzou. Ayen yerzan imezday n tyiwant-a ad tt-naf tesa azal n 9000n yimezday tesa azal n 90 n yikilumtren yer bgayet.²

Tamnađt n Bradma

Bradma d tin i yettafaren yer ladayra n Xerrat deg tyiwant n Xerrata . Taddart-a deg ugafa ad naf tezzi-yas-d Teskeryut d Ayt Smael, deg unzul ad naf Zone d'activité (Mehriira Xerrata) , deg usamar ad naf Route national , deg umalu ad

² D isallen i d-newwi deg tyiwant n At Mlikec

naf Takuct. Ayen yerzan imezday-is tesa azal n 700 n yimezday. Tebaed yef bgayet azal n 70 n yikilumitren.³

2.2. Asissen n tarrayt n tegmert

Tasastant-a-nney nexdem-itt deg snat n temnaḍin n bgayet At Mlikec d Bradma, yerzan aserwes n unagraw n umyag yettef azal n 20 n wussan, seg wass n 21 dujember ar 11 n yennayer 2017/2018. Tarrayt s wacu i d-negmer ammud-a tebda yef snat n tarrayin:

- Tarrayt tamezwarut: nefka yiwen usteqsi i temsulyut nettat tebda tameslayt yef wayen i as-nessuter amedya: Amek i d-nxeddem tafeqluct?
- Tarrayt tis snat: d adiwenni, nettak-as isteqsien nettat tetterra-d fell-asen amedya: Nekni neqqar axxam n zik deg unebdu semmed i kunwi amek i teqqarem? Axxam n bekri deg ssif ismit.

Sebba n ufran n tarrayin-a imi tarrayt tamezwarut ur d ay-tessawed ara ar wayen i nebya dya nefren-d tarrayt tis snat i ay-yessawden akk yer wayen i nettnadi.

3. Asissen n wammud

Ammud-nney d win i d-negmer srid deg snat n temnaḍin At Mlikec d Bradma .Ammud n At Mlikec negmer-it-id d aḍris win n Bradma d aḍris d udiwenni. Syin akin neddem-d idrisen-nni nerra-ten d tifyar, yal tafyirt nura-tt s tira tumrist d tira tamsislant. Maca deg wammud nessemres kan tira tumrist.

4. Tarrayt n tesleḍt

Deg tezrawt-a ad nedfer yiwet n tarrayt n tesleḍt yal mi ara d-nefk tabadut i tecraḍ tigejdanim, tisuddimin d tmazzayin ad as-d-nessetbeḥ s userwes gar snat n tmeslayin At Mlikec d Bradma ara d-yilin s tfelwit, syin akin ad t-id-yedfer uwennet ilmend n yal aserwes.

³ Isallen i d-newwi deg tyiwant n Xerraṭa

5.Asissen n yimsulya

Uṭṭun	Imsulya	Tamnaḍt	Leemer	Tuzzuft	Aswir n tyuri	Taddart
01	Fatiḥa Misabḥi	Bradma	70 ans	Tawtemt	Ur teyri ara	Bradma
02	Karima Bellouz	Bradma	29 ans	Tawtemt	Teyra	Bradma
03	Feroudja Rachidi	At Mlikec	72 ans	Tawtemt	Ur teyri ara	Ieggacen
04	Houria Bedjih	At Mlikec	52 ans	Tawtemt	Ur teyri ara	Ieggacen

6.Uguren i d-nemmuger

Ulaç anadi ussan ur nesei ara uguren. Gar wuguren i aḡ-iḥuzan deg unadi-a nufa-d tameslayt n Bradma gar yimḡaren d yilmeḡyen mačči kif kif i ttmeslayen ,amedya yef umgired-a nufa tameslayt n Yimḡaren ur ggiten ara yimḡagen n tyara i yugten d irbiben maca ilmeḡyen ulaç ugur ssemrasen irbiben ssemrasen imḡagen n tyara.

1. Asissen n temsisliit

D tazrawt n yimesla s yiman-nsen, timesliwt d ugsusru-nsen war azal i zemren ad seun deg tutlayt ney deg taywalta. **MOUNIN (G.):**«*Tamsisliit d tussna tzerrew afares d tmesliwt n yimesla n tutlayin n yimdanen...*»⁴

2. Asmaskel amsislan

D tussna i izerrwen amek i ttbeddilen yimesla seg tama yer tayed, seg wadeg yer wayed. Asmeskel yezmer ad yili gar:

- Tmeslayin n yiwet n tantala (taynantala)
- Tmeslayin n tantaliwin yemgaraden n yiwet n tutlayt (tagrantala).

3. Tazwert yef unagraw n teyra d tergalin

3.1. Anagraw n Teyra

D imesla i yettmagan war ma yemmuger-d uzwu i d-ittefyen seg yidmaren ugur deg ubrid-is. Lant krađ n teyra “i” “a” “u”, tella dayen teyri tilemt “e” maca ur tes3i ara azal. Ma deg tmesliwt nezmer ad tent-id-nesbadu akka:

“I” d tiyri imesden

“U” d tiyri ur nemsid

“A” d tiyri i yellan gar-asant

⁴ MOUNIN (G.) :2004 ; p260 « *La phonétique c'est une science qui étudie la production et la perception des sons produit par l'homme...* »

Imedyaten deg snat n tmeslayin

Tiyra	At Mlikec	Bradma
“T”	rriḥa→[ərriḥæ] ¹⁰ timti→[t̥əm̥ti] ¹²	tiqerqucin→[tiqərqucin] ¹ ssilan→[nəssilæn] ¹⁵
“A”	ifassen→[ifæssən] ⁴ aman→[æmæn] ⁸	anka→[ænkæ] ¹ iqerεan→[iqərεæn] ²
“U”	tasemmumt→[t̥æsəmmumt] ⁵ taqbuct→[t̥æqbuct] ¹⁷	ikeccuten→[ik̥æccot̥ən] ²⁴ tafukt→[t̥æfukt] ³⁰

Awennet

Deg wayen yerzan anagraw n teyra mtawant i snat n tmeslayin .

3.2. Anagraw n Tergalin

ttagant s wuzwu i d-itteffyen seg yidmaren, maca azwu-ya yezga yettmagar-d ugur deg ubrid-is. Ilmend n wamek iga wugur-a, yemmed ney ur yemmid ara, ad naf snat n taggayin timeqqranin n tergalin: tizenzayin d taggayin d tiyid am tanyiyin, tuffayin , tigyanzayin d yizgeniyriyen

a) Tirgalin tizenzayin

d tizenzayin acku azwu yettkemmil abrid-is sdat n wugur, abrid n wuzwu ur yergil ara. MD: [b], [d], [k], [t].

b) Tirgalin taggayin

d taggayin acku azwu ur yettkemmil ara abrid-is sdat n wugur, abrid n wuzwu yergel akk. MD: [b], [d], [k], [t].

c) **Tirgalin tanyiyin**

D tirgalin i yessemlalayan sin yigsusran : yiwen yer sdat d ttufya n wancucen, wayeḍ yer deffir MD :[k^w], [g^w], [y^w]

d) Tirgalin tufayin: d imesla anda taffa n yiles tettara yer tama n deffir n yimi, ixef-is yettara yer tama n sdat n yimi. MD: [d], [t], [z].

e) Tirgalin tigyanzayin : tirgalin-a kkant-d seg temlilit n tergalin taggayin d tzenzayin, beddunt s tergalin taggayin tfakant s tzenzayin, dachu kan ttwasusrunt yef yiwet n tikkelt, mačči yiwet deffir tayed. MD: [t^s], [d^z], [t^š], [d^ž].

-Tizgeniyra/tizgenargalin: d imesli anda abrid n wuzwu ur yeldi ara akken ilaq akken ad ilint d tiyra, ur yergil ara akken ad ilint d tirgalin. D imesli i d-yezgan deg ususru, gar teyra d tergalin.tikwal ttuyalent d tiyra, mi ara ad tent-id-nessusru s uberreh, tikwal ttuyalent d tirgalin mi ara ntekki fell-asant.

MD: w>u; w>b; y >i ; y>g

 Imedyaten yef snat n tmeslayin

Agama n ususru	At Mlikec	Bradma
Tizenzayin	/b/→[æḍ bəzɡən] ⁴⁸ , [əṣḥəh] ¹⁸ /d/→[dæxəl] ²¹ , [tæḍək ^w æntægi] ⁴³ /k/→[tæcəbbækt] ¹⁴ [æḍyikil] ¹⁹ /t/→[tura] ² , [tæfəqluct] ²	/b/→[dæsbədlət] ⁴ [dætḥuxxut] ⁵ /d/→[dætəntəzzot] ¹ [dithukət] ¹⁵ /k/→[tæfukt] ³⁰ , [dædiṣkəcmət] ³² /t/→[tæmə] ²⁷ ,

	/g/→[ængər] ⁴ ,[igæssær] ⁴⁴	[tǽllæ] ³⁰ /g/→[tæsəgrurt] ⁴⁸ [tægnæwt] ⁴⁹
Taggayin	/b/→[bæc] ¹⁰ ,[umbæəd] ⁵ /d/→[wændæ] ²⁰ ,[əndu] ²⁴ /k/→[æmdəfkəy] ¹ ,[æyəfki] ¹⁵ /t/→[tædimt] ³ [tæsəmmumt] ⁵ /g/→[æsnəggær] ¹³ ,[wəjgu] ⁷²	/b/→[bæc] ⁶ , [tæcbæykut] ¹⁶ /d/→[umbæəd] ²² , [hədd] ²³ /k/→[dæstəksət] ¹⁰ ,[ik] ²¹ /t/→[itnewwir] ⁵ , [æstuɣ] ¹² /g/→[həcmigəemər] ⁵ [idmægənt] ⁶
Tinyiyin	/g ^w /→[dæzəgg ^w æy] ³ , [əg ^w æcu] ¹⁴ /k ^w /→[ækk ^w] ⁴ [nək ^w ni] ⁴¹	/g ^w /→[tæzəgg ^w æt] ¹⁴ /q ^w /→ [q ^w lət] ¹⁸ /ɣ ^w /→[cɣ ^w əl] ²⁴ [niɣ ^w əbbarən] ⁴⁴
Tigyanzayin	/t ^s /→[æ t ^s t ^s idnəkəs] ² [t ^s æzəgzæwt] ² /t ^š /→ [yəttwæt ^š t ^š æy] ³² [mæt ^š t ^š i] ³⁹	/t ^s /→//////////////////// /d ^z /→//////////////////// /t ^š /→[dætət ^š t ^š ærət] ¹¹ /d ^ž /→////////////////////

Tizgeniyra	u>w →ujgu>wejgu ⁷² u>i → ugessar>igessar ⁵⁹ i>y → isley>yesley ⁶⁸ g>w →tewḍeḍ>tegḍeḍ ⁶⁰	i>a →ituy>astuy ¹² y>i →yellan>illan ¹² w>u →isallew>issalu ⁵¹

Awennet

Deg snat n tmeslayin-a mtawant deg wayen yerzan tizenzayin

taggayin,tanyiyin,tizgeniyra.Maca deg wayen yerzan tigyanzayin mtawant anagar deg /t^s/ ma d ti: /t^s/,/d^z/,/d^z/ , nettaf-itent anagar deg tmeslayt n At Mlikec.

Tasnalya n umyag

Tazwert

Deg uḥric-a ad neg aserwes gar tecraḍ tigejdanin d tecraḍ tisuddimin akked tmazzayin gar snat n tmeslayin n snat n temnaḍin yembaɛaden. Akken ad nessiwed ad d-nessekfel dacu i tent-yezdin d wacu i tent-yessemgarden.

Tasnalya d yiwet n tussna i izerrwen tayessa n wawalen. Ilmend n tjerrumt tamensayt **DUBOIS (J)** yenna-d: «*Deg tjerrumt tamensayt tasnalya d tazrawt n talyiwin n wawalen [...] temgarad yef tezrawt n tseddast[..], deg tesnilest tatrart irem-a tasnalya yettawi-d sin n yinumak igejdanen :*

- *D aglam n yilugan i iseddawen tayessa daxel n wawalen.*
- *D aglam n yef yiwen ubrid n tyessa n daxel n wawalen d yilugan n usdukel n wuddusen deg tefyar»⁵*

Amyag d awal i d-yemmalen tigawt ney tayara. Ifetti ilmend n wudem d tmezri, deg-s ad naf yebna yef sin n yimuren amatar udmawan d uskim i yettwabnan yef uẓar argalan. Akken i d-yenna **NAIT ZERRAD (K.)**: «*Amyag d awal ameskil ifettin ilmend n wudem, tawsit , amḍan. Yebḍa yef snat n taggayin Amyag amagnu d umyag n tyara. Deg-s ticraḍ tigejdanin d tecraḍ timazzayin»⁶* Akken i d-yenna dayen **CHAKER(S.)**: «*Amyag n tmaziyt yettili-d anager s usdukel n uẓar argalan, askim n tmezri d umatar udmawan»⁷*

⁵DUBOIS (J.) :1973 ; p326 « *En grammaire traditionnelle la morphologie est l'étude des formes des mots [...] par opposition à l'étude des fonctions ou syntaxe [...], En linguistique moderne le terme de morphologie a deux acceptions principales :*

a- Ou bien la morphologie est la description des règles qui régissent la structure interne des mots.

b- Ou bien la morphologie est la description à la fois de la structure interne des mots et des règles de combinaison des syntagmes en phrases »

⁶. ABDEDOU (H.) & IDIR (k.) ; 2009-2010 ; p22 : « *Amyag d awal ameskil i yeffettin ilmend n wudem, tawsit d umḍan, ibḍa yef snat n taggayin: Amyag amagnu* (tigawt), d umyag n tyara. Fur-s ticraḍ tigejdanin (amatar udmawan, d tmezri) akked tecraḍ timazzayin»*

⁷CHAKER(S.) :1991 ; p124 « *Le verbe berbère est défini par l'association obligatoire d'une racine lexicale composée uniquement de consonnes, d'une marque aspectuelle conjointe souvent amalgamée, et un indice de personne »*

Ticrađ tigejdanin

1.Ticrađ tigejdanin

D ticrađ i d-yeskanayen amyag. Fell-asent i yebna umyag.Ticrađ-a d ti:

- Amatar udmawan;
- Askim.

1.1. Amatar udmawan

Amyag n tmaziyt yef wakken i nessen yebđa yef snat n taggayin imyagen n tyara d yimyagen n tigawt.Amyag n tyara d awal i d-yemmalen amek iga kra.taseftit-ines temgarad yef yimyagen n tigawt deg yimizri deg kra n yimyagen. **NAIT-ZERRAD (K.):**« ...aneggaru-a,yemgarad yef umyag amagnum deg tseftit imi ur yesei ara ticređt n tazwara n umatar udmawan, rnu yer waya s yiwet n talya yettwasiley usget-is. »⁸

Amatar udmawan yeqqen srid yer umyag, yemmal-d win terza taluft, ur yelli d amqim, yettili-d ilmend n umđan d tewsit.

1.1.1. Tisekkiwin n umatar udmawan

a) Imataren n yimyagen n tigawt

Imataren udmawanen deg yimyagen n tigawt sean yiwet n talya ama deg yimizri,urmir,urmir ussid.

Udmawen	Asuf	Asget
Ud _{1ML+NT}	-----y	n----
Ud _{2ML}	t-----đ	t-----m
Ud _{2NT}	t-----đ	t----mt
Ud _{3ML}	i/y-----	-----n
Ud _{3NT}	t-----	-----nt

⁸ NAIT ZERRAD (K.), 1995 ; p16. « — ...se distinguent par l'absence d'indices de personne préfixés dans la conjugaison et une forme unique pour le pluriel. »

Imataren udmawanen bđan yef krađ n ssnaf: imataren uđfiren, imataren uzwiren d yimataren s talya tugzimt. akken i ten-id-temmal tfelwit-a n ddaw

Udmawen	Uđfiren	Uzwiren	Talya tugzimt
Ud ₁	-----y(ml+nt)	n----- (sg _{MI+NT})	
Ud ₂			t-----đ (sf) t-----m (ml+sg) -----mt(nt+sg)
Ud ₃	-----n(ml+sg) -----nt(nt+sg)	i/y-----	

 Imedyaten n yimataren udmawanen n yimyagen n tigawt deg snat n tmeslayin

At Mlikec		
Udem	Asuf	Asget
Ud ₁	Wezeey* (-----y)	Nessuli ³² (n----) Ad ten-netteemmir ⁵³ (n---)
		Nessuli ³² (n---) Ad tt-id-nekkes ² (n-----)
Ud ₂	Tɛemred ²² (t---đ) Tewdeđ ⁵⁸ (t---đ)	Ad twezɛem* (t---m)
	Tɛemred ²² (t---đ)	Ad twezɛemt* (t-----mt)
Ud ₃	yehma ¹⁹ (y----) tesɛa ⁵⁷ (t---)	llant ⁴³ (----nt)

Bradma		
Udem	Asuf	Asget
Ud ₁	Wezεey* (----y)	Di newwet ⁴⁸ (n-)
		Di newwet ⁴⁸ (n-)
Ud ₂	Tezrit ³² (t---t)	Di wezεem* (--m)
	Di qelt ³⁹ (----t)	
	Tebyit ³⁶ (t--t)	Di wezεemt* (---mt)
Ud ₃	Ittnewwir ⁵ (i--)	Da t-feren ²⁴
	Ibya ³² (i-----)	(-----n)
	Tella ³⁰ (t-----)	Di d-gεemrent ⁷ (----nt)

Awennet

Ilmend n yimediyaten i nwala deg tfelwit nufa dakken snat n tmeslayin-a:

Mtawant deg wayen yerzan:

- Ud_{1sf+sg} → (-----y; n-----).
- Ud_{3nt+sf} → (t-----).
- Ud_{3ml+sg} → (i-----; ----n).
- Ud_{3nt+sg} → (-----nt).

Mgaraden deg wayen yerzan:

- Ud_{2sf (ML+NT)} → At Mlikec (t---đ) ; Bradma (t----t).
- Ud_{3ml+sf} → At Mlikec (y/i-----); Bradma (i-----).
- Ud_{2nt/ml+sg} → At Mlikec (t-----mt/t----m); Bradma (---mt /----m).

✓ Tettruđu tecređt-nni tamezwarut n umatar udmawan n wurmir deg tmeslayt n Bradma maca deg tmeslayt n At Mlikec ur tettruđu ara.

b) Imataren udmawanen n yimyagen n tyara

Yef wakken i nessen yakan taseftit n yimyagen n tyara temxalaf yef tseftit n yimyagen n tigawt deg wayen yerzan udmawen. Imi imyagen n tyara yur-sen yiwet n talya deg usget (---it).

Imataren n tmeslayt n At Mlikec

Udmawen	Asuf	Asget
Ud ₁	-----y	-----it
Ud _{2ML}	-----đ	-----it
Ud _{2NT}	-----đ	-----it
Ud _{3ML}	-----θ	-----it
Ud _{3NT}	-----t	-----it

Imataren n tmeslayt n Bradma

Udmawen	Asuf	Asget
Ud ₁	-----y	n-----
Ud _{2ML}	t-----t	t-----m
Ud _{2NT}	t-----t	t-----mt
Ud _{3ML}	i-----	-----n
Ud _{3NT}	t-----	-----nt

Imedyaten deg tmeslayt n At Mlikec

Udmawen	Asuf	Asget
Ud ₁	Zewwayey -----y	Zewwayit -----it
Ud _{2ML}	Tzewwayeđ -----đ	Zewwayit -----it
Ud _{2NT}	Tzewwayeđ -----đ	Zewwayit -----it
Ud _{3ML}	Zewway -----θ	Zewwayit -----it
Ud _{3NT}	Zewwayet -----t	Zewwayit -----it

Imedyaten deg tmeslayt n Bradma

Udmawen	Asuf	Asget
Ud ₁	Zwiyeey -----y	Nezwiyy n-----
Ud _{2ML}	Tezwiyyet t-----t	Tezwiyyem t-----m
Ud _{2NT}	Tezwiyyet t-----t	Tezwiyyemt t-----mt
Ud _{3ML}	Yezwiyy i-----	Zwiyyen -----n
Ud _{3NT}	Tezwiyy t-----	Zwiyyent -----nt

Awennet

- Deg tmeslayt n At Mlikec imataren udmawanen n yimyagen n tyara deg yizri sean akk yiwet n n talya deg usget (-----it)
- Deg tmeslayt n Bradma imataren udmawanen n yimyagen n tyara fettin am wid n yimyagen n tigawt.

a) Amatar n umayun

Amayun d awal ur nettbeddil ara deg tseftit. Ittbeddil ilmend n tmezri mačči ilmend n wudmawen am wakken dayen ur yettbeddil ara ilmend n tewsit d umđan.yesea timezra am yimyagen-nniđen. Amayun yur-s snat n talyiwin :

- **Amayun ilaw:** yettili-d s umatar n umayun (i/y-----n).
- **Amayun ibaw:** yettili-d s umatar n umayun (n-----).

Ilmend n **BASSET(A.):** «*Deg kra n tmeslayin n tmaziyt n yitergiyen d tcelhit,amayun ur yettbeddil ara na tawsit na amđan.D yiwet n talya yettwacrađen s uzwir n umatar “y-----“ d “-----n” andeffir*»⁹

Tisekkiwin n umayun ilaw n umyag« byu* »deg tmeslayt n At Mlikec

Imizri ilaw	Urmir	Urmir ussid ilaw	Amatar n umayun ilaw
i yebyan	Ara yebyun	i ibeqqun	y---n i—n

⁹BASSET (A.) : 1952; p22 cité par Aissou (o.); p.88 « *Sous les réserves de quelques parlers berbères à l’instar du touareg et le tachelhit, le participe est invariable en genre et en nombre, il est uniformément caractérisé par les indices y– préfixé et ---n suffixé* »

Tisekkiwin n umayun ibaw n umyag «byu*»deg tmeslayt n At Mlikec

Imizri ibaw	Urmir ussid ibaw	Amatar n umayun ibaw
Ur nebyi ara	Ur nbeqqu ara	n---

Tisekkiwin n umayun ilaw n umyag« byu*»deg tmeslayt n Bradma

Imizri ilaw	urmir	Urmir ussid ilaw	Amatar n umayun ilaw
i yebyan	di byu	i ibeyyan	y....n (Imizri) i...n(Urmir ussid) Θ (Urmir)

Tisekkiwin n umayun ibaw n umyag «byu*»deg tmeslayt n Bradma

Imizri ibaw	Urmir ussid ibaw	Amatar n umayun ibaw
ul ibya ani	ul ibeyyu ani	i...

Awennet

Deg wayen yerzan amayun nufa dakken mtawant anagar deg yimizri ilaw Md: i yebyan (At Mlikec), i yebyan (Bradma). Maca mgaradent deg :

- Imizri ibaw Md : Ur nebyi ara (At Mlikec), ul ibya ani (Bradma)
- Urmir ussid ilaw Md : i ibeqqun (At Mlikec) , i ibeyyan (Bradma)
- Urmir ussid ibaw Md : Ur nbeqqu ara (At Mlikec) , ul ibeyyu ani (Bradma)
- Urmir Md : Ara yebyun (At Mlikec), di byu (Bradma)

1.2. Askim n tmezri

Askim d ticređt tagejdant tis snat n umyag temmal-d timezri n umyag ma temmed ney ur temmid ara .Taneggarut-a sumata tettili-d s teyra tikwal tettili-d s tergalin n wurmir ussid .Akken i d-tenna **SADIQI (F.)** «*Askim yettwasiley-d s tergalin d teyra i yettuneħsaben d leqwaleb ijerrumanen anda i d-yettili uđar akken ad d-nessufey talyiwin i yettekkın yer taggayin n tseddast*». ¹⁰

1.2.1. Tisekkiwin n uskim

✚ Imedyaten deg snat n tmeslayin i yal tasekka n uskim

a) Askim n yimizri

Tasekka n uskim	At Mlikec	Bradma
Imizri	Nessuli ³²	Teqqur ³⁰
	(--u-i)	(--u-)
	Yuyal ³	Ibya ²²
	(u-a-)	(--a)
	Teelqed ²⁰	
	(---)	

b) Askim n wurmir

Tasekka n uskim	At Mlikec	Bradma
Urmir	Ad yikil ¹⁹	Ad tejjet ¹¹
	(i-i-)	(--)
	Ad as-nexdem ¹⁴	Ad tent-tezzut ¹
	(---)	
	Ad d-nelwi ³⁸	
	(--i)	(--u)

¹⁰ SADIQI (F) : 1997 ; p81 « *Les schèmes formes de consonnes et de voyelles, ce sont des moules grammaticaux dont les quelles les racines sont encastrés pour dériver des formes appartenant à des catégories syntaxique donnés* ».

c) Askim n wurmir ussid

Tasekka n uskim	At Mlikec	Bradma
Urmir ussid	Ad as-negger ¹³ (gg-) Ssikilen ¹⁶ (ssi--) Neqqar-as ³⁶ (qqa-)	Da t-buxxut ⁵ (-uxxu) Ittnewwir ⁵ (tt---i-) Da t-sewwayet ⁶ (-wwa-)

Awennet

Deg wayen yerzan tarrayt s wacu i d-nessiliy askim nettwali dakken ulac amgired gar snat n tmeslayin-a ama deg yimizi ama deg wurmir ama deg wurmir ussid.

2. Timezri

Anagraaw n umyag n tmaziyt yebna yef tmezri mačči yef wakud temmal-d tigawt ma temmed ney ala .**DUBOIS (J.)**: «*Timezri tettekki yer yiwet n taggayt tajerrumant i d-yemmalen ayen i yesker win i yettmeslayen deg uzmaz i d-yessenfalay umyag. Anamek-is dakken timezri teskanay-d tigawt ma yezzifet, ney ma tfuk ney tettekmmil*». ¹¹

Ilmend n waya , amyang n tmaziyt yebna yef ukuz n tmezra: Urmir, imizri ilaw, imizri ibaw , urmir ussid.

¹¹DUBOIS. (J.) ; p 7 « *L'aspect est une qualification du procès non une localisation temporelle.* »

2.1. Asbadu n tmezra

2.1.1. Urmir

yemmal-d tigawt ur nemmid ara yezmer ad teđru yer sdat. Yettas-d s snatn talyiwin yemxalafen. yezmer ad d-yas s tzelya ad ney yezmer ad yili mebla tazelya. **MAMMERI (M.):** «*Talya n yimal d tin n wurmir i wumi yezwar “ad”*»¹² Akken i d-yenna dayen **MADOUI (KH.):**«*Afeggag n wurmir yemmal-d ayen ur nemmid ara , immal-d immal,afeggag n wurmir yezwaray-it-id uzwir “ad”* »¹³

✓ Talyiwin n wurmir

Urmir yettili-d s snat n talyiwin :

- talya n wurmir s “ad”
- talya n wurmir war “ad”

❖ talya n wurmir s “ad”

Tazelya n wurmir “Ad”tettas-d s talyiwin-nniđen akka am (**Ara, ad, di, da, i, a**).

- Tazelya “i”

Akken i d-tenna **AISSOU (O.):** «*Tazelya-a tettili-d mi ara yessedfar amyag amalal, uddus anemyag d twuri am...*»¹⁴

- Tazelya “d”

AISSOU (O.) tenna-d: «*Tazelya n wurmir “di “mi ara ad tt-id-yedfer uzwir srid amyag*»¹⁵

¹² MAMMERI(M.) : 1990 ; p 64« *Talya yyimal t-tin wwurmir iwimi yezwar “ ad ”* »

¹³MADOUI (KH.) :1994/1995 ; p70 ; « *Le thème de l’aoriste exprime l’inaccompli, il se refaire au future comme valeur temporelle. Le thème d’aoriste est toujours précède de la modalité non rée* »

¹⁴AISSOU (O.) :2008 ; p94 « *Cette variante est attestée quand elle est précédée d’un verbe support, le syntagme verbal et en fonction subordonnée comme.* » .

▪ Tazelya “a”

AISSOU (O.) tenna-d: «Tettili-d mi ara tili tekcem deg wuddus anemyag »¹⁶

Tenna-d dayen: «tettili-d dayen d agemmuđ n temsertit d+t=tt»¹⁷

▪ Tazelya “ara”

AISSOU (O.) tenna-d : «Tettili-d mi ara tili twuri n wuddus anemyag d amernu»¹⁸

✚ Imedyaten deg snat n tmeslayin

Talya tazwermyagant	At Mlikec	Bradma
“ad”	Ad twaliđ ² Ad tt-id-nekkes ²	Ə
“Ara”	mi Ara teqqar ³ asmi ara yuyal ³⁰	Ə
“Di”	Ə	di d-gemrent ⁷ di ħuket ¹⁵
“Da”	Ə	da d-tawit ¹⁰ da t-sqecret ¹¹
“I”	Ə	i tareg ¹⁴ i d-iwwet ³²
“A”	Ə	A t-fessert ²⁸ A t-fernet ²⁷ A t-cebħet ²⁷

¹⁵ Idem.

¹⁶ Idem

¹⁷ Idem

¹⁸ AISSOU (O.) op, cite, p.96.

❖ **Talya n wurmir war « ad »**

Deg wammud-nney ur nufi ara imedyaten yef wurmir i d-yusan s war tazelya maca ad d-nawi syur-nney imedyaten.

MD:

- ✓ Ma yebya ad iruḥ yiruḥ* (At Mlikec)
- ✓ Ečč tesweđ (At Mlikec)
- ✓ Win yebyan ittru ittru* (Bradma)

Awennet

- Deg tmeslayt n At Mlikec urmir yettili-d s tzelya “**Ad**” ney talya-nniđen i d-yettasen s “**Ara**”ney “**a**”.
- Deg tmeslayt n Bradma urmir yettili-d s tzelya “**Di**” ney talyiwin-nniđen i d-yettefrurin deg-s “**i**”, “**da**”, “**a**”
- Deg tmeslayt n At Mlikec talya taḥerfit yettas-d umyag-nni amezwaru s tzelya “**ad**”syin akin amyang-nni ara t-id-idefren ittas-d s war tazelya akka am tefyirt-a : **Ma yebya ad iruḥ yiruḥ**. Am wakken dayen nezmer ur nettaf ara urmir aḥerfi deg tazwara n tefyirt , d talya tuqqint anamek-is yeqqen yer umyag yezrin akka am tefyirt-a : **Ečč tesweđ**.
- Deg tmeslayt n Bradma ur d-tettili ara tzelya n wurmir sdat n umyag amezwaru akka am tefyirt-a: **Win yebyan ittru ittru**.

2.1.2. imizri

yemmal-d tigawt yemmden akken i d-yenna **NAIT-ZERRAD (K.):**«*imizri yesenfalay-d tigawt yemmden, yekfan tettwaxdam*»¹⁹

tella dayen yiwet n talya iwumi neqqar« **imizri ibaw** » i d-yemmalen dakken tigawt ur temmid ara tettas-d s talya-a «**ur---ara**».

¹⁹ NAIT ZERRAD (K.) :1995 ; p39 « *Le prétéríte exprime un procès achevé, réalisé, accompli.* »

Imedyaten deg snat n tmeslayin

• Imizri ilaw _imizri ibaw

Timezri	At Mlikec	Bradma
Imizri ilaw	Llant ⁶ Teseid ¹⁵	Teqqur ⁹ ituy ¹²
Imizri ibaw	Ur tezmiređ ara ⁵⁹	Ul ead teqqur ³⁹

Awennet

- Deg snat n tmeslayin-a mtawant deg **yimizri ilaw**.
- Mgaradent deg **yimizri ibaw** imi tameslayt n At Mlikec yettili-d akka (ur -----ara) tameslayt n Bradma yettili-d s (ul---ani) ney (ul ead ---)

2.1.3. Urmir ussid

Urmir ussid yemmal-d dakken tigawt ur temmid ara, mazal-itt tettkemmil.

Akken i d-yenna **NAIT-ZERRAD (K.)**: « *urmir ussid yemmal-d tigawt n tnumi, tigawt i d-yettuyalen, i idumen* »²⁰. yettili-d s tzelya “ad” ney s “la” ney war tazelya .Akken i d-yenna dayen **CHAKER (S.)**: « *Yettili-d wurmir ussid seg wurmir aherfi s tecređt n t/tt ney s tussda targalant n ufeggag ilmend n umyag* »²¹

²⁰ NAIT ZERRAD (K.) : 1995 ; p39 « *L'aoriste intensif est utilisé pour indiquer une action habituelle, répétitive, prolongée ou actuelle* ».

²¹ CHAKER (S.) : 1997 ; p103 « *On obtient automatiquement l'aoriste intensif à partir de l'aoriste simple, par perfections d'une t/tt ou tension d'une consone radical selon les verbes* »

✓ **Asiley n wurmir ussid**

➤ **S tmerna n “tt” yer tazwara n umyag**

AISSOU (O.) tenna-d: «*Asiley n wurmir ussid yezmer ad d-yili s usezwer kan n “tt” ney yezmer ad d-yili ubeddel aniyri*»²²

	At Mlikec	Bradma
Timerniwt n “tt” yer tazwara n umyag	Uyal→Ittu ¹¹ (tt) awi→Nettawi-d ³⁹ (tt)	newwer→Ittnewwir ⁵ (tt)

➤ **Timerna n “tt” yer tazwara d tmerniwt n teyri**

Akken dayen yezmer ad d-yili s ubeddel d tmerna n uniyri d usezwer “tt”

	At Mlikec	Bradma
Asezwer “tt”d tmerniwt n uferdis aniyri	ceqqeq→Tettceqqiq ⁷⁸ (tt),(e→i)	Sriḥ→Tetriḥi ¹⁹ (tt)+(i)

²²AISSOU (O.) op, cite, p.103

➤ **Tussda n tergalt n uđar**

	At Mlikec	Bradma
Tussda targalant n uđar	ger→Ad as-negger ¹³	xdem→I tent-ixeddem ¹
	g → gg	d → dd
	yer→Iqqar-as ¹⁷	yer→Iqqar-as ²³
	q → qq	q → qq
	yli→Ad d-yellin ⁴⁰	Bđu→Bettu ⁴⁴
	l → ll	đ → tt
	xdem→Xeddmenn-tt ⁴³	
d → dd		

➤ **Timlellit n teyri**

	At Mlikec	Bradma
Timlellit taniyrit	ssikel→Ssikilen ¹⁶	sskil*→ skalayen*
	(e→i)	I → a

➤ **Timerniwt n teyri d tmerniwt n yizgeniyri**

	At Mlikec	Bradma
Abeddel aniyri d tmerniwt n yizgeniyri	ssers→Nesrusuy ⁶⁴ (+u),(+y)	seww→Da t-sewwayet ⁶ (+a), (+y)

Awennet

Deg wayen yerzan **urmir ussid** mtawant i snat n tmeslayin .

Ticrađ tisuddimin

2. Ticrađ tisuddimin

Ticrađ tisuddimin ttuneḥsabent d ticrađ s wazal-nsent deg tutlayt. Imi asuddem d ttawil i ay-yessawađen ad d-nessiley awalen .

Akken i d-yenna **CHAKER(S.)**: «*Yettuneḥsab d anagra w s wazal-is deg tdamsa n tutlayt. Asuddem d lsas mačči anagar n umawal yettuneḥsab ula n tseddast n yinaw amyagan*»²³

Isuddimen deg tmaziyt bnan yef wadda anemyag d wadda anisem.

HADADDOU (M.A.) yenna-d : «*Asuddem anisem azal-is qqel n win n usudem anemyag maca nettaf-it deg usiwel merra.*»²⁴

Asuddem yebđa yef snat taggayin : Asuddem anfanan d usuddem ajerruman.

1.2. Asuddem ajerruman

yebđa yef krađ n yisuddimen i d-nessiliy seg umyag aḥerfi. Isuddimen-a d wi: **Asway ,attway , amyay d talya tasduklant akka am uttway_asway ; amyay_asway ; asway_ amyay.**

NAIT ZERRAD (K.) yenna-d : «*Amyag yezmer ad yesεu isuddimen am usway, attway, amyay ney d tadukli n talyiwin-a tineggura. Sean taseftit am tin n yimyagen iḥerfiyen*»²⁵ yerna-d dayen **IDIR(A.)** : «*amyag dayen yemmal-d s tecrađ tisuddimin i yellan d alyacen (n uwelleh n uzmaḥ anemyag), alyacen-a irgalanen deg tuget d izwiren i umyag aḥerfi, i wakken ad silyen krađ n*

²³CHAKER (S.) ; 1996 ; p.179. « *Constitue un système essentiel dans l'économie générale de la langue, la dérivation est le pivot non seulement du lexique mais de la syntaxe de l'énoncé verbale.* »

²⁴HADADDOU (M.A.) :1985 ; p245 « *La dérivation nominale est moins importante que la dérivation verbale mais elle est attesté dans tous les parles.* » Cité par AISSOU (O.) 2007/2008 ; p107.

²⁵NAIT ZERRAD (K.) :1995 ; p72« *Un verbe peut avoir des dérivés exprimant le factitif ; le passif, le réciproque ou une combinaison des formes précédentes. Ils ont une conjugaison identique au verbe simple ou primaire.* »

tsekkiwin tisuddimin: Asway, attway, amyay, yer krađ n tsekkiwin-a tisuddimin, ad d-nernu tis kuđt i yellan d talya tuddist»²⁶

1.2.1. Asway

Asiley-is yettili-d s tmerna n tecređt n usway “S--” yer tazwara n ufeggag anemyag aherfi ney anisem.

Ticređt-a “S—“ tezmer ad d-tili s yimcalayen-nniđen akka am ”ss--“ ,”z--”,”c--”.

Imedyaten deg snat n tmeslayin:

Asuddim	At mlikec	Bradma
Asway	Ssikilen¹⁶ Ad tent-semliled⁴⁷ Ccucef* Ssufey*	Da d-it-skecmet³² Ad t-sqecret¹¹ D as-tesewjet²⁶

Awennet

Deg usway mtawant i snat n tmeslayin

Tiwuriwin-is

- “s--”n usway=yetterra amyag aramsuk d amsuk.

²⁶IDIR (A.) :2008/2009 ; p81 «Le verbe est aussi déterminé par les modalités dérivationnelles qui sont des morphèmes d_orientation du procès verbale. Ces morphèmes consonantiques sont souvent préfix au verbe primaire servent à former trois types dérivés : l'actif-factif, le passif, réciproque Aces trois types de dérivés, s'ajoute un quatrième : il s'agit de la forme combinée ».

Imedyaten deg snat n tmeslayin-a

Asuddim	At mlikec	Bradma
“s--”n usway yetterra amyag aramsuk d amsuk.	Yeffey uberrani* ▼ └─ d aramsuk As.imsegzi Yessufey aberrani* ▼ └─ D amsuk as.usrid	Yerkem uyekfi* ▼ └─ d aramsuk As.imsegzi tesserkem ayekfi* ▼ └─ D amsuk as.usrid

• “s--” i umyag asemsay ad yuyal d amsuk

Imedyaten yef snat n tmeslayin-a

Asuddim	At mlikec	Bradma
“s--” i umyag asemsay ad yuyal d amsuk	Yelheq ugrud* ▼ └─ d asemsay As.imsegzi Yelhaq agrud* ▼ └─ D asemsay as.usrid Yesselhaq agrud* ▼ └─ D asemsay as.usrid	tugad tlemzit* ▼ └─ d asemsay As.imsegzi tssugad tlemzit* ▼ └─ D asemsay as.usrid

• “s--” i umyag yef umyag n tyara yettuwal d amyag n

Imedyaten deg snat n tmeslayin-a

Asuddim	At mlikec	Bradma
“s--” i umyag yef umyag n tyara yettuyal d amyag n tigawt	ibrik → ssibrek* fraḥ → ssefraḥ*	ḥzen → sseḥzen*

Awennet

Deg wayen yerzan tiwuriwin n usway akk mtawant snat n tmeslayin.

1.2.2. Attway

Attway yemmal-d win iyef teđra tigawt,yettili-d s tmerna n “**ttw--**” ,”**tt--**” ,”**mm--**” ,”**nn--**” yer tazwara n ufeggag anemyag aḥerfi .

Imedyaten gar snat n tmeslayin-a

Asuddim	At mlikec	Bradma
Attway	Yettwaččay ³²	Ittwazwen ²

Awennet

Deg uttway mtawant i snat n tmeslayin.

Tiwuriwin-is

- Attway yetterra amyag amsuk d aramsuk

Imedyaten deg snat n tmeslayin-a

Asuddim	At mlikec	Bradma
Attway yetterra amyag amsuk d aramsuk	Yebna axxam* ▼ ↙ d aḥerfi/amsuk As.usrid	Yečča ayrum* ▼ ↙ Aḥerfi/amsuk As.usrid
	Yettwabna uxxam* ▼ ↙ Attway/aramsuk as.imsegzi	yettwačč uyrum* ▼ ↙ attway/aramsuk as.imsegzi

• “ttw--” yef umyag asemsay ad yuḡal d amsuk

Imedyaten deg snat n tmeslayin

Asuddim	At mlikec	Bradma
“ttw--” yef umyag asemsay ad yuḡal d amsuk	yečča ayaziđ* ▼ ↙ d asemsay As.usrid	yebges aqcic* ▼ ↙ asemsay As.usrid
	Yečča uyaziđ* ▼ ↙ Asemsay as.imsegzi	yebges uqcic* ▼ ↙ asemsay as.imsegzi
	yettwačč uyaziđ* ▼ ↙ Amsuk as.imsegzi	yettwabges uqcic* ▼ ↙ Amsuk as.imsegzi

Awennet

Deg wayen yerzan akk tiwuriwin n uttway mtawant i snat n tmeslayin.

1.2.3. Amyay

Asiley-is yettili-d s tmerna seg yizwiren-a:”**mm--**”,”**my--**”,”**ms--**”yer tazwara n ufeggag anemyag aherfi.Anamek-is wa iga tigawt i wayeđ.

- **Talya “mm--”:** tetti sdat n yimyagen i yesean afeggag d ayezzfan.
- **Talya “my--”:** tetti sdat n yimyagen i yesean azar d amezyan .
- **Talya “ms--”:** tetti sdat n ufeggag i yesean snat n tergalin.

Imedyaten deg snat n tmeslayin

Asuddim	At mlikec	Bradma
Amyay	Mm exdumit ⁴³ Mseččen * Myewwaten *	Myezwajen *

Awennet

Deg umyay mtawant i snat n tmeslayin maca tikwal tameslayt n Bradma ur ssemrasen ara amyay ssemrasen deg umkan-is awal-a “**labaeđna**” MD:kkaten labaeđna.

1.2.4. Talyiwin tisuddimin tuddisin

a) Amyay _ Asway

Yetti-d s usdukel n umcalay n umyay « m » d umcalay n usway “s” i umyag aherfi ay-d-yefk amyag asuddim s talya tuddist.

Amyay_Asway	At Mlikec	Bradma
« m »+ « s »	ečč→sečč→ msečč mlil→ msemilil	Tbeε→ssetbeε→ msetbeε

Awennet

Deg talya tasduklant **amyay_asway** deg snat n tmeslayin mtawant.

b) Asway_Amyay

Yettili-d s usdukel n umcalay n usway « s » d umcalay n umyay “m” i umyag aherfi ay-d-yefk amyag asuddim s talya tuddist.

Asway_Amyay	At Mlikec	Bradma
« s--»+ « m --»	ħess→ smehses mlil→ semilil	laεi→ ssemilaεi

Awennet

Deg talya tasduklant **Asway_Amyay** deg snat n tmeslayin mtawant.

c) Attway_Asway

Yettili-d s usdukel n umcalay n uttway « ttwā » d umcalay n usway “s” i umyag aherfi ay-d-yefk amyag asuddim s talya tuddist.

Attway_Asway	At Mlikec	Bradma
« ttw--»+ « s-- »	ssexdem→ yettwasexdem	ssufey→ ttwasufey

Awennet

Deg talya tasduklant **Attway_Asway** deg snat n tmeslayin mtawant.

Ticrad timazzayin

2. Ticrađ timazzayin

Akken i yesɛa umyag ticrađ tigejdanin i yesɛa ticrađ timazzayin. D timazzayin acku rennunt-d yer umyag, yezmer ad d-yili umyag mebla yes-sent. Ticrađ-a zemrent ad d-zwirent ney ad d-đefrent amyag. **CHAKER (S.)** yenna-d: «*llant krađ n tsekkiwin n yimazzayen i izemren ad as-d-yezzin i umyag; amqim asemmad usrid, amqim asemmad arusrin d tzelyiwin n tnilla*»²⁷

1.3. Ticrađ timazzayin n umyag

- Tizelyiwin n wurmir d wurmir ussid
- Tizelyiwin n tnilla(d/n)
- Imqimen iwsilen usriden/arusrin

a) Tizelyiwin send amyag

Tizelyiwin send amyag llant snat: tazelya n wurmir (ad) d tzelya n wurmir ussid (la).

a.1 Tazelya n wurmir s (ad)

Tazelya-a (**ad**) mi ara d-ternu yer wurmir tettak-as krađ n yinumak.

▪ Azal n tmesyara: Anađ

Ddem-d tafeqluct ;tsenduđ iyi.

▪ Azal n urummid

Mi I yežra kra I as-ieejben yur-i , yas-d.

▪ Azal n wummid

Fyen; teddun, teddun, afen amyar yemmut.

²⁷ CHAKER (S.) : 1978 ; p139 « *Les trois d'expansions grammaticales affixes qui peuvent accompagner le verbe ; pronoms personnels affixes indirect, pronoms personnels affixés direct, modalités d'orientation spatial. Se suivre toujours l'ordre suivant : pronom personnel affixés direct+modalités d'orientation spatial* »

a.2 Tazelya n wurmir ussid (la)

Tazelya-a (**la**) mi ara d-ternu yer wurmir ussid,temmal-d dakken tigawt tderru tura.D amiran.Md : « La yettaru »

Imedyaten deg snat n tmeslayin

	Deg tmeslayt n At Mlikec	Deg tmeslayt n Bradama	
« ad »	Ad am-d-fkey ¹	« di »	Di d-gæemrent ⁷
		« Da »	Da d-tawit ¹⁰
		« i »	i tareg ¹⁴
		« a »	A tt-fessert ²⁸
« la »	Ø	Ø	Ø

Awennet

Deg tmeslayt n At Mlikec urmir ittili-d s tzelya “**ad**”.Maca deg tmeslayt n Bradma ittili-d s tzelya “**di**”ney s yimcalayen i d-yettefrurin deg-s “**da**”;”**i**”;”**a**”

a.3 Tizelyiwin n tnila

D tizelyiwin i d-irennun yer umyag mmalent-d sani i terra tigawt. Ttilint-d send ney seld amyag. llant snat (-d),(-n) . **Nait Zerrad(K.)**:«*D tizelyiwin-a (-d) akked (-n) i as-d-irennun ugar i umyag sani terra tigawt*»²⁸

- **(-d)**: Tazelya-ya temmal-d tanilla n tigawt yer win yettmeslayen.

²⁸ NAIT ZERRAD (K.) :1995 ; p11 « Ce sont les particules « d » et « n » qui ajoutent au verbe un sens d'orientation ».

- **(-n)**: Temmal-d win iwumi yettmeslay.
- Tazelya **(-d)** d **(-n)** mi ara d-yekcem umqim awsil asemmad usrid n umyag tettuyal d **(-id)** d **(-in)**.

AIT AHMED (S.) tenna-d: «*Ma neḥseb ayen i d-yettilin kan deg tayiwalt bnant yef umsiwel d umseflid ,ihi tizelyiwin-a (-d) d (-n) ad tent-neḥseb d ticrađ i d – yemmalen ma d amsiwel ney d amseflid i yellan deg tigawt*»²⁹

❖ Sdat n umyag

tizelyiwn (-d) d (-id)	At Mlikec	Bradma
Dffir n tzelya n wurmir “ad”	Ad am- d -fkey ¹ Ad d -nerfed ³ Ad tt- id -nekkes ² Ad t- id -tawid ²⁰	Di d -gæemrent ⁷ Di d -awin ²³ Di d -it-jemæet ³⁸ Da d-it-ztet ²⁵
Deffir n tzelya n tibawt	Ur d -tettak ara ¹⁰	Ur t- id -jemmee ani ³⁵

Awennet

- Deg tmeslayt n At Mlikec d tmeslayt n Bradma, tazelya n tnila “d” mi ara tili deffir n tzelya n wurmir “ad” bla ma iḍfer-itt-id umqim awsil usrid tettili-d akka “-d”.
- Deg tmeslayt n At Mlikec mi ara tili tzelya n tnila “d” yezwar-itt-id umqim awsil usrid tettili-d akka”-id”. Maca deg tmeslayt n Bradma yaş yeḍfer-itt-id umqim awsil usrid tettili-d akka“-d”.

²⁹ AIT AHMED (S.) TOM I ; p.38« *N peut marquer la portion territoriale du locuteur (en situation de rupture de localisation) et/ou particulièrement celle de l'auditeur en situation d'interaction.* »

- Deg tmeslayt n At Mlikec d **amqim awsil usrid** i d-izewwiren tazelya n tnila “**id**”. Maca deg tmeslayt n Bradma d **tazelya n tnila “-d”** i d-izewwiren amqim awsil usrid.
- Deg tmeslayt n Bradma tazelya-ya “**-id**” tettili-d kan s talya n tibawt.

➤ **Mi ara yili umyag yefti yer wurmir ussid s tzelya « ad »**

Tazelya « -d » « -id »	At Mlikec	Bradma
Urmir ussid s « ad »	Ad d -yellin ⁴⁰	Θ

Awennet

Deg tmeslayt n At Mlikec mi ara ssemrasen urmir ussid s tzelya n wurmir “ad” tettili-d gar-asen tzelya n tnila “**d**”. Maca deg tmeslayt n Bradma ur semrasen ara yakk talya-ya n wurmir ussid s tzelya “ad”.

❖ **Deffir n umyag**

➤ **Mi ara yili umyag yefti yer yimizri**

Tazelya « -d » « -id »	At Mlikec	Bradma
Deg yimizri	Tewwid- d ⁴⁶ Yeffey- d ³³	Irteb- d ¹²

Awennet

Deg snat n tmeslayin-a mtawant deg wayen yerzan tazelya n tnila mi ara tili deffir n umyag yeftin yer yimizri.

➤ **Mi ara yefti umyag yer wurmir ussid s war tazelya**

Tazelya « -d » « -id »	At Mlikec	Bradma
Urmir ussid s war tazelya	Tettak- d *	Issragay- d *

Awennet

Deg snat n tmeslayin-a mtawant deg wayen yerzan tazelya n tnila mi ara tili deffir n umyag yeftin yer wurmir ussid war tazelya .

➤ **Mi ara yili umyag yefti yer wanađ**

Tazelya « -d » « -id »	At Mlikec	Bradma
yer wanađ	til- d ²	Areg- d *

Awennet

Deg snat n tmeslayin-a mtawant deg wayen yerzan tazelya n tnila mi ara tili deffir n umyag yeftin yer wanađ .

○ **Tazelya (-n)**

Tazelya « -id »	At Mlikec	Bradma
Sdat n umyag	Ad n -ruhey*	Θ
Deffir n umyag	Ruhey- n *	Θ

Awennet

- Tazelya (-n) deg tmeslayt n At Mlikec tettili-d sdat n umyag mi ara yili umyag yefti yer wurmir.

- Tettili-d **deffir n umyag** mi ara yili umyag yefti yer **wurmir ussid** ney ar **yimizri**. Maca deg tmeslayt n Bradma ur tt-ssemrasen ara.

b) Imqimen iwsilen

D awsil yettuyal deg wadeg n yisem akken ur d-yettili ara wallus n wawalen.

Iqqen srid seld ney send amyag. Awsil-a yezmer ad yili d amqim awsil usrid ney d amqim awsil arusrid. MD:

- Yesselmed tamsirt i mmi-s.
- Yesselmed-as-tt.
- Ad as-tt-yesselmed.

b.1 Imqimen iwsilen usriden

D imqimen i d-yettilin sdat ney deffir n umyag. Yettařaf adeg n yisem yesan tawuri n usemmad usrid.

▪ Imqimen seld amyag

$Ud_{1sf+nt+ml} \Rightarrow$ -----yi	}	$Ud_{1sg+nt+ml} \Rightarrow$ -----ař
$Ud_{2sf+ml} \Rightarrow$ -----k		$Ud_{2sg+ml} \Rightarrow$ -----ken
$Ud_{2sf+nt} \Rightarrow$ -----kem		$Ud_{2sg+nt} \Rightarrow$ -----kent
$Ud_{3sf+ml} \Rightarrow$ -----t		$U_3d_{sg+ml} \Rightarrow$ -----ten
$Ud_{3sf+nt} \Rightarrow$ -----tt		$Ud_{3sg+nt} \Rightarrow$ -----tent

Imedyaten deg snat n tmeslayin

At Mlikec	Bradma
xeddmn- tt	Twezεet-as- t ²¹
Tessurged- t-id ²⁷	Xemmel- at ⁴⁰
twezzeε- it *	Yewwi-y-ad- ut *
iwezzeε- it *	tewwi-y-ad- it *

Awennet

- Yettili-d usemres n yimqimen iwsilen usriden seld n umyag ideg snat n tmeslayin, maca yal yiwet amek i tent-ssemras.

Deg tmeslayt n At Mlikec deg wayen yerzan (**ML+NT_{sf}**) semrasen yiwen umqim awsil usrid “**-it**”. Maca deg tmeslayt n Bradma yemgarad usemres –nsen **ML_{sf}** → “**-ut**” **NT_{sf}** → “**-it**”

- Deg tmeslayt n At Mlikec ssemrasen amqim awsil “**-it**”, maca deg tmeslayt n Bradma ssemrasen “**-at**”.

- **Imqimen send amyag**

Ud _{1sf+nt+ml} ⇒ yi-----	}	Ud _{1sg+nt+ml} ⇒ ay-----
Ud _{2sf+ml} ⇒ k-----		Ud _{2sg+ml} ⇒ ken-----
Ud _{2sf+nt} ⇒ kem-----		Ud _{2sg+nt} ⇒ kent-----
Ud _{3sf+ml} ⇒ t-----		Ud _{3sg+ml} ⇒ ten-----
Ud _{3sf+nt} ⇒ tt-----		Ud _{3sg+nt} ⇒ tent-----

Imedyaten deg snat n tmeslayin

At Mlikec	Bradma
Ad tt -qqar ³	Da t -buxxut ⁵
Ad tt -id-nekkes ²	Da d- it -zřtet ²⁵
Ad t -nexdem ³	I tent -ixeddem ¹
Ad t -id-tawid ²⁰	
Ad ten -tgezmed ⁷	
Ad tent -nexdem ⁷	

Awennet

Asemres n yimqimen usriden send n umyag ideg snat n tmeslayen yemtawa.

b.2 Imqimen iwsilen irusriden

D imqimen i d-yettilin sdat ney deffir n umyag. Yettařaf adeg n yisem yesean tawuri n usemmad arusrid .

▪ Imqimen seld amyag

Ud _{1sf+nt+ml} \implies ----iyi/----yi	}	Ud _{1sg+nt+ml} \implies ----yey/----ey
Ud _{2sf+ml} \implies ----yak/----ak		Ud _{2sg+ml} \implies ----yawen/----awen
Ud _{2sf+nt} \implies ----yam/----am		Ud _{2sg+nt} \implies ----yawent/----akent
Ud _{3sf+ml} \implies ----yas/----as		U _{3d} _{sg+ml} \implies ----yasen/----asen
Ud _{3sf+nt} \implies ----yas/----as		Ud _{3sg+nt} \implies ----yasant/----asent

Imedyaten deg snat n tmeslayin :

At Mlikec	Bradma
Neqqar-as ³⁶	Txemmet-as ²⁰

Awennet

Imqimen iwsilen arusriden seld amyag mtawant i snat n tmeslayin

▪ **Imqimen send amyag**

Ud _{1sf+nt+ml} ⇒ iyi----/yi----	}	Ud _{1sg+nt+ml} ⇒ yey----/ey----
Ud _{2sf+ml} ⇒ yak----/ak----		Ud _{2sg+ml} ⇒ yawen----/awen----
Ud _{2sf+nt} ⇒ yam----/am----		Ud _{2sg+nt} ⇒ yawent----/akent----
Ud _{3sf+ml} ⇒ yas----/as----		U _{3d} _{sg+ml} ⇒ yasen----/asen----
Ud _{3sf+nt} ⇒ yas----/as----		Ud _{3sg+nt} ⇒ yasant----/asent----

Imedyaten deg snat n tmeslayin :

At Mlikec	Bradma
Ad am -d-fkey ¹	A asen -twezεet ¹⁸
Ad as -nekkes ³	
Ad asent -nernu ⁸	

Awennet

Imqimen iwsilen arusriden send amyag mtawant i snat n tmaslayin

Tagrayt tamatut

Tagrayt tamatut

Tazrawt-a tella-d yef userwes n talya n yimyagen gar snat n tmeslayin At Mlikec d Bradma i yettekkinn yer yiwet n tantala , anda nexdem tasleđt i yimyagen i d-negmer deg wammud n snat n tmeslayin-a.

Imi aserwes yebna yef sin wudmawen amgired d umtawa , yef waya nessawed ad d-nessufey ayen i tent-yezdin d wayen i tent-yessemgarden aya yella-d s tesleđt n uswir n tesnalya.

Deg tesleđt i nga nufa belli yella wanda i d-yettili umgired s wađas akka am :

Deg tecrađ tigejdanin

- Anda imataren udmawanen n yimyagen n tyara deg tmeslayt n At Mlikec deg usget sean yiwet n talya (-it) maca deg tmeslayt n Bradma fettin am yimyagen n tigawt.
- Rnu yer deffir-s anda amayun taseftit-ines deg yimizri kan i mtawant maca deg tmezra-nniđen yal yiwet s tseftit-ines.

Deg tecrađ timazzayin

- Tazelya n wurmir “ad” anda i d-yettili usemres-ines deg tmeslayt n At Mlikec maca deg tmeslayt n Bradma yetteli-d usemres-ines s tzelyiwin yemxallafen (di , i , da , a).
- Tazelya n tnilla (-n) (n-) i d-yettili useqdec-ines deg tmeslayt n At Mlikec , deg tmeslayt n Bradma werđin yetteli-d usemres-ines .
- Ad d-nernu dayen tazelya n tibawt (ur----ara) i ssemrasen deg tmeslayt n At Mlikec , deg tmeslayt n Bradma ssemrasen-tt s talyiwin –nniđen (ul---ani , ul--- , ul ead----).

- Akked yimqimen iwsilen usriden anda deg tmeslayt n At Mlikec d amqim awsil i d-izewwiren tazelya n tnilla; maca deg tmeslayt n Bradma d tazelya n tnilla i d-izewwiren amqim awsil mi ara yili umqim awsil d tazelya n tnilla mseḍfarent.

Deg tecraḍ tisuddimin

- Gar-asent “amyay” anda asemres-is deg tmeslayt n Bradma tikwal bidal ara smersen ticreḍt n umyay “my”ney “m” rennun-as-d awal-a “baḍna” i umyag-nni .
- Deg yisuddimen-nniḍen ulac amgired gar snat n tmeslayin-a.

Yer taggara, ad d-nini ulac anadi ussnan ur nesḍi lixsas maca ssaramey tazrawt-a d tin ara d-yilin d afus n tallelt i wid yebyan ad d-skeflen ugar tulumisin-ines.

**Ummuy n
yidlisen**

Umuy n yidlisen

CADI (K.) : 1987 ; *Système verbale rifain : Forme et sens. Peeters, SELAF, Paris.*

CHAKER (S.) : 1991 ; *Manuel de Linguistique Berbère I. Edition, Bouchène, Alger.*

CHAKER (S.) : 1996 ; *Manuel de linguistique berbère II – Syntaxe et diachronie. Edition, ENAG, Alger.*

Galand (L.) : 1986 ; « *les langues berbères* » inl. *FODOR et CL, HAGEGE, Langue Reforme, IV, Hamburg : buske,.*

HADDADOU (M.A.) : : 2000 ; *le guide de la culture berbère, Editions, Ina-yas. Alger*

MAMMERI (M.) : 1990 ; *Tajerrumt n tmaziyt (Tantala taqbaylit), Grammaire berbère Kabyle. Edition, BOUCHEN, Alger*

NAIT ZERRAD (K.) : 1995 ; *Tajerrumt n tmaziyt tamirant (Taqbaylit) I - Talyiwin. Edition, ENAG. Alger*

NAÏT ZERRAD (K.) : 1996 ; *Tajerrumt n tmaziyt tamirant (taqbaylit) : II - Taseddast = Grammaire du berbère contemporain (kabyle). II : Syntaxe. Edition, ENAG, Alger.*

SADIQI (F.) : 1997 ; *Grammaire de Berbère. Edition, L'HARMATTAN. Paris*

.Imawalen d yisegzawalen

BERKAI (A/A.) : 2007 ; *Lexique de la linguistique : Français-Anglais-Berbère, Précédé d'un essai de typologie des procédés néologiques. L'HARMATTAN, Paris.*

MOUNIN (G.) : 2004 ; *dictionnaire de la linguistique. Edition, Quadrilage. France*

Tizrawin nnig n turagt

AISSOU (O.) : 2007 /2008; *Etude comparative de deux parlers d'Algérie dialecte Kabyle (parler d'Aokas et parler d'Irjen). Mémoire de magistère Université de Bejaïa sous la direction de NAIT ZERRAD (K.).*

IDIR (A.) : 2008-2009 ; *Description morphosyntaxique d'un parler berbère kabyle : le parler d Akfadou (région de Bejaïa). Mémoire de magister, Université de Bejaïa sous la direction de NAIT ZERRAD (K.).*

MADOUÏ (KH.) :1994 ; *contribution à la géographie linguistique de la petite kabylie.Mémoire de magistère. INALCO, Paris*

NAHALI (DJ.):2005; *Etude comparative de deux parlers berbères d'Algérie Ayt Embarek (kabyle) et Ayt Frah (chaoui). Mémoire de magister.*

RABEHI (A.) :1994-1995 ; *Description du parler, d'Aokas Ait Mhend, (Bejaia, Algérie) Morphosyntaxe. Mémoire de magister de linguistique amazigh.Université de Bejaia.*

SAID (M.): 2007; *Anagraw n umyag: Aserwes gar teqbaylit d tumzabt talyiwin d wazalen. Mémoire de magistère.*

Tizrawin n Master

BENCHIKH (DJ.) et MOUSSAOUI (Z.): 2013-2014; *Asmeskel n umyag aherfi bu yiwet ar snat n tergalin (Ait Mengellat, Busellam, Dergina, Timezrit). Université de Bejaia.*

Tizrawin n turagt

ABDEDOU (H.) et IDIR (K.): 2009-2010, *tazrawt n turagt, imqimen, Aserwes gar teqbaylit d tcawit, tasdawit n Bgayet.*

AOUCHICHE (H.) et BENHACINE (Z.) :2010-2011 ; *Anagraw n umyag , aglam n yiwet n tmeslayt taqbaylit (Ayt Merçi).*

BOUKTIT (M.) :2013-2014 ; *Asmeskel amutlay n yimyagen iherfiyen yesean ugar n krađ n tergalin (ait Mengellat, Henged, Xerrađa). Université de Bejaia.*

HADDAD (N.) ET MOUSSAOUI (K.): 2011-2012; *Aserwes gar tmeslayt n Ukfadu d tmeslayt n Ayt Mhend. "Anagraw n umyag". Université de Bejaia.*

MESSAOUDI (L.), SENNOUNE (L.), MOUSSAOUI (F.): 2010-2011; *Aserwes gar tmeslayt n Ayt Mhend (Tasahlit) d tmeslayt n Ayt Seyrucen (Atlas Alemmas) "Anagraw n umyag". Université de Bejaia.*

Tijentad

Ammud n At Mlikec

- 1) Ad am-d-fkey lmaqal amek ixeddmən iyi d tfeqluct.
[æmdəfkəy lmaqəl æmək ixədmən iyi ət^sfəqluct]
- 2) Ihi ʔil-d tura ad twaliḍ tafeqluct ad tt-id-nekkes deg tebhirt d tazegzawt.
[ihi ʔiləd tura ət^swaliḍ tæfəqluct ət^st^sidnəkəs əgtəbhirt t^st^səzəgzəwt]
- 3) Ad tt-nessers ad tt-qqar, mi ara teqqar ad d-nerfed lmus ad t-nexdem daxel n leafya Alma yuyal d azeggay ad as-nekkes tadimt.
[æt^st^snəsrəs ət^st^səqar mərətəqar ədnərfəd əlmus ətnəxdəm dæxəl nələfyə əlmə yuyəl dəzəgg^wəy əsnəkkəs tædimt]
- 4) Mi ara as-tekseḍ tadimt-nni ad nger akk ifassen-nney ad d-nekkes akk ayen yellan daxel-is.
[əmtistəkseḍ tædimtni əngər ækk^w ifəssənəy ədnəkkəs ækk^w əyən yəllən dæxəlis].
- 5) Umbeed ad tt-nyem ad as-txeḍmeḍ tasemmumt.
[umbēəd æʔṭənyəm əstxəmməd tæsəmmumt]
- 6) Ad as-ternuḍ lqares ifarrawen n lqares akked tqersin ma llant.
[əstərnəḍ əlqarəʃ ifərrəwən nəlqarəʃ ækk^wəʔqarʃin mələnt]
- 7) Ad tent-tgezmeḍ ad tent-nexdem ar daxel-is.
[əʔntgəzməd əʔntnəxdəm ərdæxəlis]
- 8) Ad asent-nernu aman ad teqqim akka-gi tura.
[əsəntnərnə əmən əʔəqqim ækkægi tura]
- 9) Ad teqqim waḥed n tmenneyyam ney xmeʃtacnyum ayen i teqqim s leʃlah-is.
[wəḥəd nətməniyəm nəy xməʃtacənyum əyən i təqqim ədleşlahis]
- 10) Bac ur d-tettak ara rriḥa n tfeqluct.
[bæc ur dət^stæk ərriḥə nətfəqluct]

- 11) Ad d-tefk rriḥa n tesmem am yiḡi axaṭer iḡi ittuyal d asemmam .
[ædfək ərriḥæ nətəsməm æm yiḡi æxæṭar iḡi it^st^suyæl dæsəmmæ]
- 12) Timti i t-nessuli akken-nni ad t-nessired ad as-nekkəs akk ayen i yellan dixel
[təmti tənsuli ækənni ætənsirəd æsnəkkəs æyən igəllæn dæxəlis]
- 13) Umbeəd ad as- negger aman ussan-nni alma yekkes akk usmumi-nni dixel-is.
[umbəəd æsnəggær æmæn ussæni ælmæ yəkkəs ækk^w usmumuini dæxəlis]
- 14) Ad as-nexdem tacebbakt ad as-nexdem taellaqt deg wacu ara tt-nelleq .
[æsnəxdəm təcəbbəkt æsnəxdəm təəlləqt əg^w æcu æt^st^sənəlləq]
- 15) Timti i tesəiḡ ayefki ad t-surged ar daxxel.
[təmti i təsəiḡ æyəfki ætşorḡəd ær dæxəl]
- 16) tin ideg ssikilen kul yiwen amek i d as-yeqqar.
[tin igisikilən kul yiwən æmək i dæsyeqqar]
- 17) wa iqqar-as tasakelt wa iqqar-as taqbuct.
[wæ iqqərəş təsəkəlt wæ təqbuct]
- 18) Ma deg lweqt unebdu iḥma lḥal ad t-surged kan sbaḥ tameddit ad t-tafed yikal
[mægəlwəqt unəbdu yəḥmə lḥəl ætşorḡəd kæn şbəḥ təməddit ætəfəd yikəl]
- 19) Ma deg csetwa ad t-sersed anda i yeḥma lḥal ad yeqqim yiwen wass yumayen bac ad yikal
[mægcət^wæ iləq ætşərsəd əndæ igəḥmə əlḥəl ədyəqqim yuggæs yuməyən bəc ədyikil]
- 20) Mi iyikal ad t-id-tawid ar wanda i taelqed tafeqluct-nni ad d-εemred.
[migikəl ætidəwid ær wəndæ itəəlqəd təfəqluctni ədεəmred]

- 21) ad tafed udi-nni yufrar-d s ufella ad t-æmred akk ar daxxel n tfeqluct-nni.
[æt^sæfəd udini yufrærəd sufəllə ætæmɾəd ækk^w ær dæxəl nətfuqluctni]
- 22) Mi tæmred tafeqluct-nni ad as-txedmed amtiq anda ara tt-tæelqed.
[mi tæmɾəd tæfəqluctni æstxədməd æmtiq əndærə ət^st^sətæləqd]
- 23) imi tæelqed tafuqluct-nni ad tt-id-tessersed ad tt-tessendud.
[mi tæləqd tæfəqluctni æt^st^sidsərsəd ættsəndud]
- 24) Ad as-teqqared ndu ndu ay iyi ad nekkes tawaract n wudi.
[æstəqqarəd əndu əndu əyiyi ənəkkəs tæwælæct əgudi]
- 25) Ad d-tessersed imaren tafeqluct-nni .
[ædsərsəd imærən tæfəqluctni]
- 26) timti i yenda ad t-id-tessured ar ubidun bac ad tafed amek ara tjemeed udi-nni d tawaract.
[timti igəndə ætidsoɾgəd ær ubidun bæc æt^sæfəd æmæk ærə tjeəəd udini t^sæwæræct]
- 27) Timti i tessulid tessured-t-id ar ubidun ad tegred afus-im ad d-jemeed tawaract-nni.
[timti i tšolid ətsəɾgətid ærubidun æt^səgrəd æfusim ədjəmeəd tæwæræctni]
- 28) Ad d-heyqid lhila n waman axater tawaract-nni mi ara tt-id-teksed ad tt-tafed leqqaqet ur tezmired ara ad tt-tmelhed.
[ædhəggid əlhilə g^wæmæn æxətəɾ tæwæræctni mæɾə t^st^sidəkşəd æt^stæfəd ləqqəqət utəzmirəd ærə æt^st^sətməlhəd]
- 29) Ad tt-tegred ar lhila-nni n waman alma semdet ad as-txedmed cwit n lemlah ad tt-tegred ar lhila ideg ara tegred udi-nni.
[æt^st^stəgrəd ærlhilaeni g^wæmæn ælmæ şəmdət ədæstxədməd cwit ənləmləh æt^st^stəgrəd ær lhilə gærætəgrəd udini]

- 30) Umbe3d udi-nni asmi ara yuyal daqes-is akka-gi ad t-id-tessersed
ad t-tessefsid ad t-tessersed ad ires.
umbæed uḍini æsmæræ yuyæl dæqsis ækkægi ætidşærşæd ætşæfşid ætşærşæd
ædiræs]
- 31) Udi-nni ad d-yefrir s ufella lemlah-nni ad t-tafed yeqqim deg
tleqqaht.
[uḍini ædyæfrir sufəllæ ləmləhni ætæfæd yəqqim əgtləqqəht]
- 32) Ihi tura a baya nessuli iyi axater iyi-ya yettwačçay s yiniyman.
[ihi tura æbæyæ næssuli iyi æxæter iyi yægi yəwæt^{š,š}t æy siniymæn]
- 33) Umbæed tineqlin mi ara tili yeffey-d d aqurdee.
[umbæed tinəqlin mæraḥili yəfyəd dəqorḍæ]
- 34) Deg uqurḍee-nni ad yuyal d tabexsist.
[agqorḍæni ædyuyæl t^sæbaxsist]
- 35) Deg tbexsist-nni ad yuyal d iniyman.
[əgtbəxsistni ædyuyæl ḍiniymæn]
- 36) Ad kumasint kan neqqar-as tilwi.
[æḍkomaşint kæn nəqqaras tilwi]
- 37) Bac ad d-teksed iniyman lweqt-nsen wḍen bac ad ten-id teksed
neqqar-as d lweqt n telwi.
[bæci ædəkşəd iniymæn əlwəqtənsən əgḍən bæci ætnidəksəd nəqqaras
ḍəlwəqt əntəlwi]
- 38) Ad nruh ad d-nelwi iniyman ad truḥed ar lexla-nni i teseid akken ad
d-tawid ayen teseid.
[ənroh ædnəlwi iniymæn æt^srohəd ær ləxləni təşeid ækkən ædtəwid əyə
təşeid]

- 39) Zik-nni nettawi-d aṭas mi tura cwiya kan iniyman-agi uyalen mačči am zik.
[zikni nət^st^sæwid æṭas mi tura cwiya kæn iniymanægi uyælən mæt^st^si æm zik]
- 40) Ad tawiḍ lhila-nni ideg ara d-tawiḍ akken iniyman ad ternuḍ amextaf ad tekkateḍ akka tineqlin s umextaf-nni ad d-yellin yiniyman.
[æt^sæwiḍ əlhilæni gærædæwiḍ ækkən iniyman æt^səṇnəḍ æmæxtæf æṭækkæteḍ ækkæ t̄inəqlin sumæxtæfni ædyəlin yiniyman]
- 41) Nekkni tameslayt-nney neqqar tilwi kul yiwen amek i yeqqar.
[nək^wni tæməslæytənəy nəqqar t̄ilwi əmkul yiwən æmæk̄ igəqqar]
- 42) Umbeed ad ten-id-tawiḍ ad ten-id-jemæed deg lexla ad ten-id-tawiḍ ar tneçraḥt neqqar-as tineçraḥt ayen iyef fettren iniyman neqqar-as tideknin.
[umbæed ætnidæwiḍ ætnidjəməed əgləxlæ ætnidæwiḍ ært̄nəçraḥt̄ æyən fifət^st^srən iniyman nəqqaraş t̄iduk̄nin]
- 43) Tadekkant-agi xeddmən-tt llan widak i tt-ixeddmən s uyanim llan widak i tt-ixeddmən s izḍki mexdumit akka am trebeet.
[tædæk^wæntægi xəddmən^st^s llæn wiḍæk̄ it^st^sixəddmən suyanim llæn wigæd̄ it^st^sixəddmən sizəḍki məxdumit̄ ækkæ æm t̄rəbeət^st^s]
- 44) Usawen akka weseent ugessar deyyiqit neqqar-as tideknin.
[iwsæwən ækkæ wəseənt igəssær dəyyiqit̄ nəqqaraş t̄idək̄nin]
- 45) Ad tent-tessersed ad t̄fesreḍ fell-as iniyman-nni
[æt̄ənt̄sərsəd̄ æt^sfəsrəd̄ fəllæs iniymani]
- 46) Kul ma ad d-tased̄ deg lexla tewwiḍ-d iniyman ad ten-tsurged̄ yef tdekkan-nni aṭas i yellan mačči snat mačči
[kulmædæşəd̄ əgləxlæ t̄əggidəd̄ iniyman æt̄ənt̄sərsəd̄ æft̄ək̄k̄æntægi æṭas igəllæn mæt^st^si snæt̄ mæt^st^si]

- 47) Deg yid ad truḥeḍ ad ten-tsemlileḍ ta sufel n ta bac ur tekkat ara fell-as nda.
[dɔggid æt^sroḥeḍ ætəntsəmlileḍ tæ sufəl ntæ bæcur tɔkkæt æræ fəllæs əndæ]
- 48) Iniyman ad bezgen ney mulac ad xesren .
[iniymæn æd bəzɡən nəy mulæc æd xəʃrən]
- 49) Umbeed ad d-tekred sbaḥ ad ten-tḍelqeḍ.
[umbæed ædɔkrəd əʃbaḥ ætəntḍəlqeḍ]
- 50) ad tettruḥuḍ ar yiniyman-nni mkul tameddit ad truḥeḍ ad ten-tessamid akka akk.
[æt^sət^st^sroḥuḍ ær yiniymæni əmkul tæmɔddit ætʃroḥeḍ ætəntsæmid ækkæ ækk^w]
- 51) Win i tufid dayen yeqqur yennejmeε ad t-id-tegreḍ yer lhila.
[winiʃofid dəyən yeqqor yənnəjmæε ætidəɡrəd ær lhilæ]
- 52) Deg lhila-nni mi ara d-tawḍeḍ s axxam zik llant tkufatin.
[gəlhilæni mæɾædæwḍəd səxxæm zikni llænt tkufætɪn]
- 53) Ad nessureg tikufatin-nni ad ten-nettæemmir iniyman-nni.
[ənəssurəɡ tikufætɪn ætənt^st^sɛəmmir iniyməni]
- 54) Kul ad tæmreḍ akka ad d-inid iyil ad tqecmeḍ neqqar amagraman ney timejja.
[əmkul æt^sɛəmrəd ækkægi ædiniḍ iyil ætqəcməd nəqqar əmægræmæn nəy tɪmɔjjæ]
- 55) Kul ma ad txedmeḍ akka azal n yiyl n yiniyman ad as-ternuḍ cwit n tmejja d umagraman .
[əmkul mæ æt^sxəḍməd ækkæ əzæl ənyiyil ənyiniymæn ædæstərnəd cwit əntmɔjjæ dʊmægræmæn]

- 56) Ad ternuḍ diyen ad t̄emred alma iyil ad as-ternuḍ cwit̄ n tmejj̄a d umagraman alma d asmi ara tawed̄ ar tqacuct̄ n tkufit̄-nni.
[æt̄^səɾnɔd̄ d̄æyən æt̄^sɛəmr̄əd̄ ælmæ iyil æst̄əɾnɔd̄ cwit̄ əntm̄əjj̄æ d̄umægræmæn ælmæ d̄æsmi æræ t̄æwəd̄ t̄æqæcuct̄ ær t̄kufit̄ni]
- 57) Takufit̄-nni tes̄ea sin tes̄ea aqemmuc tes̄ea yiwən n uxemmuj deg tlemmast
[t̄ækufit̄ni t̄əs̄eæ sin t̄əs̄eæ æqəmmuc t̄əs̄eæ yiwən uxəmmuj əgt̄ləmmæst̄]
- 58) yiwən ugessar ad tett̄eemmired̄ s uqemmuc iniyman alma tewḍed̄ ar uxemmuj wis sin.
[yiwən iḡəssær æt̄ət̄^s t̄^sɛəmmir̄əd̄ suqəmmuc iniyman ælmæ t̄əgd̄əd̄ æruxəmmj wis sin]
- 59) Ad tett̄eemmired̄ s uxemmuj-nni axater takufit̄ leqqaqet d agessar lqayet t̄ədyaq ur tezmired̄ ara ad tt-kecməd̄ ar daxxel-is.
[æt̄ət̄^s t̄^sɛəmmired̄ suxəmmujni æxət̄ər t̄ækufit̄ əlqæqət̄ d̄æḡəssær əlqæyət̄ t̄ədyæq ur t̄əzmirəd̄ æt̄^sk̄əcməd̄ ær d̄æxlis]
- 60) Timti i d-tett̄eemmired̄ deg uxemmuj-nni wis sin alma tegḍed̄ ar wis tlata.
[t̄əmti d̄ət̄^s t̄^sɛəmmir̄əd̄ əgxəmmujni wisin ælmæ t̄əgd̄əd̄ ær wist̄læt̄æ]
- 61) Taleqqaet-is d wis tlata-nni aqemmuc-is d axemmuj amezwaru.
[t̄æləqqəh̄tis əḍwis t̄læt̄æni æqəmmucis d̄æxəmmuj əməzwæru]
- 62) Wis tlata ad tett̄eemmired̄ ad t-tessersed̄ i twacult daxxel n t̄beqq
[wis t̄læt̄æ æt̄ət̄^s t̄^sɛəmmir̄əd̄ æt̄s̄ər̄s̄əd̄ it̄wæcult d̄æxəl nət̄b̄əq.
- 63) Ad tersed̄ iniyman i lwacul-im ney ma tes̄eid̄ axedd̄am ney s wacu s yiyi ney s zzit ney s uḍemmin n uxerrub
[æt̄s̄ər̄s̄əd̄ iniyman i lwaculim nəy mæ t̄əs̄eid̄ æxədd̄æm nəy swæcu syiyi nəy əsziṯ nəy suḍəmm̄in uxər̄əb̄]
- 64) Akka i nxedd̄em nekni nesrusuy i yiēggalen ad ččen.
[ækkægi inxədd̄əm nək^wni nərsusu iyieəggælən əḍət̄^s t̄^sən]

- 65) nesrusu i warrac imecṭah nettak i yixeddamen ar lexla neqqar-as
tanilt.
[nərusu i wæræc imæcṭohən nət^st^sæk iyixəddəmən ær læxlæ nəqqarəs
tænilt]
- 66) Axxam n zik deg ccetwa yehma/Ixxamen n zik deg ccetwa ḥman
[æxxæm ənzik əgcətwæ yəhmæ]/[ixxæmən ənzik gəccətwæ əhmæn]
- 67) Axxam n zik deg unebdu semmed/Ixxamen n zik deg unebdu
semḍit.
[æxxæm ənzik əgnəbdu şəmməd]/[ixxæmən ənzik əgnəbdu şəmdit]
- 68) Axxam n zik isley s wakal/Ixxamen n zik selyen s wakal.
[æxxæm ənzik yəsləy əswækæl]/[ixxæmən ənzik səlyən əswækæl]
- 69) Axxam n zik ittceqqiq mi ara eeddint fell-as atas n legrur/Ixxamen
n zik ttceqqiqen mi ara eeddint fell-asen atas n legrur.
[æxxæm ənzik it^st^scəqqiq mæra eəddint fəllæs ətaş ənləgrur]/[ixxæmən
ənzik tscəqqiqən mæra eəddint fəllæsən atas n legrur]
- 70) Axxam n zik berrikit deg ccetwa
[æxxæm ənzik bərrikit əgcətwæ]
- 71) Axxam n zik yesəa tasga qqaren-as ferḥent tsegwa
[æxxæm ənzik yəsəə təsgə qqərənəs fərḥənt ətsəgwæ]
- 72) Axxam n zik yesəa ajgu mi i yemmut Matoub qqaren-as yəḥzen
ujgu alemmas.
[æxxæm ənzik yəsəə əjgu migəmmuṭ mæṭob qqərənəs yəḥzən wəjgu
ələmməs]
- 73) Ad newwet tasegrurt akken ad nejbed azeṭṭa ad iwennee.
[ənəwwət təsəgruṛt ækkən ənəjbəd əzəṭṭa ədiwənnəe]
- 74) Deg ccetwa tagnawt tettemyumbaz tettibrik
[əgcətwæ təgnəwṭ tətṭəmyumbəz tət^st^sibrik]
- 75) Deg tefsut igenni isfa yettigziw.
[əgtəfsuṭ igənni yəsfə yət^st^sigziw]

- 76) T̄tjur d leħcic ttisliwen.
[ə̄t̄jor̄ ə̄dlə̄ħcic t̄^st̄^sisliwən]
- 77) Deg lexrif lawan n tuga anda leħcic d yifarra^wen n t̄tjur ttiwriyen.
[ə̄glə̄x̄rif læwæn ə̄ntugæ ə̄ndæ lə̄ħcic ə̄dyifæræwən nət̄jor̄t̄^st̄^siwr̄iyen]
- 78) Deg lexrif lqæa tettceqqiq anda akal ifud aman.
[ə̄glə̄x̄rif ə̄lqææ tət̄^st̄^scə̄qqiq ə̄ndæ ǣkæl ifud ǣmæn]
- 79) Deg cetwa asigna yettizwiy mi ara d-yali yiṭij.
[ə̄gcət̄wæ ǣsignæ yət̄^st̄^sizwiy mǣræ dyǣli yiṭij]

Tafelwit n yimyagen n tyara n tmeslayt n At Mlikec

Udmawen	Izwiɣ	Iwriɣ	Ismiɖ
Nekki	Zewwayeɣ	Werrayeɣ	Semɖeɣ
Nekkni	Zewwayit	Werrayit	Semɖit
Kečč	Tzewwayeɖ	Twerrayeɖ	Tsemɖeɖ
Kemm	Tzewwayeɖ	Twerrayeɖ	Tsemɖeɖ
Kunemti	Zewwayit	Werrayit	Semɖit
Kunwi	Zewwayit	Werrayit	Semɖit
Netta	Zewway	Werray	Semmed
Nettat	Zewwayet	Werrayet	Semɖet
Nutenti	Zewwayit	Werrayit	Semɖit
Nutni	Zewwayit	Werrayit	Semɖit

Ammud n Bradma

Amek i d-xedmen tafeqluct ?

- 1) Kul hed anka i tent-ixeddem tiqerqucin ad tent-tezzut deg meyrès.
[kul h d  nk  tix dd m tiq rqucin d t nt zzot  gm yr s]
- 2) Deg meyrès ittwazwen iqer an.
[ gm yr s itw zw n iq r  n]
- 3) melmi deymin i d-xedmen anka rebea n tferrawin.
[m lmi d ymin ix m n  nk  r b   n tf rr win]
- 4) da tent-neqllet ad as-tbedlet amkan ad tent-neqllet.
[d t n ql t d sb dl t  mk n d t n ql t]
- 5) Luxent da t-buxxut kul nhar kul nhar h cmi igeemer h cmi i ad itnewwir.
[lux nt d tbuxxut kul  nhar kul nhar h cmig  m r h mi i  d itnewwir]
- 6) Lmuhim da t-sewwayet nhar s nhar ad as-tgezmet ti  bac i d-magent teqra tin.
[ lmuhim d ts ww y t nhar s nhar d sg zm t ti  b c idm g t ti qr  tin]
- 7) Luxent melmi i d-mugent teqra tin di d-g emrent qli anka ad asent-xedmet lq  .
[lux nt midmug nt t qr  tin didg  mr nt qli y nk  d s ntx mm t lq  ]
- 8) ad asent-sawit amkan-is mlih bac ul itteuj lq  -is.
[d s nts wit  mk nis mlih b c uriteuj  lq  is]
- 9) Luxent mi tgeemer armi dayen tequr ad tt-tafed tefsel.
[lux nt mitg  m r  lm  d y n t qqor  t f t t f  l]
- 10) melmi tefsel da d-tawit i uxxam ad as-tekset imi-s.
[m lmi t f  l d dit  wit iwuxx m d st ks t imis]

- 11) d as-tekset imi-s da t-sqecret mlih ad tt-teččaret d aman ad tejjet wahed n rbeeyyam.
[dæstæksət imis dæstqəcrət mlih dætət^št^šærət dæmæn ætəjjət wæhəd nər̥bæiyyæm]
- 12) Luxent ituy ccyel irteb-d kulci i yellan s daxel.
[luxənt æstuy əcy^wəl irət̥bəd kulləc illæn əzdæxlis]
- 13) Ani i yellan s daxxel-is merra di tirteb ad as-twezæet aman ad t-ħukket mlih.
[æni yəllæn sdæxəlis mər̥ra dir̥təb ədæswəzət æmæn ædithukkət mlih]
- 14) Luxent ad as-txedmet ddba d yizuran n lluz niy izuran n ubelluṭ bac i tareg tazeggayt.
[luxənt æstxəmmət əddbæ æstxəmmət izoran nuḃəlɔt niy dizonan nəlluz bæc itæreg tæzəgg^wæt]
- 15) Luxent di ħuket daxxel mlih s tħekkayt n ssilan niy s ccita lmuhim s lhaja taħercawt
[luxənt dithukət sdæxel mlih sətħəkkæyt nəssilæn niy səccitæ əlmuhim səlhæjæ tæħərcæwt]
- 16) Luxent mi i tareg mlih ad as-txemmet tacbaykut ad as-txedmet tiswert.
[luxənt mi tæræg mlih æsxəmmət tæcbæykut̥ æsxəmmət tɪswərt]
- 17) Luxent ad as-teggaret læali-yas rric n ččina d rric n teffaħ d uqeccur n remman bac d iead tettrih.
[luxənt æsəgərræt læaliyæs ərric nət^št^šinæ dər̥ric nətəffæħ duqəccur nər̥əmmæ bæc diæəd̥ təttrih]
- 18) Luxent melmi ad as-twezæet wiyihin di qelt ad as-txedmet iyi yas ul ssendt ani seg-s.
[luxənt məlmi æstwəzæət wiyihin di q^wlət æstxədmət iyi yæs ul səntæni zəgs]

- 19) Ad as-txedmet iyi bac iead tettrihi d iyi izuran n lbesbas d lealin d rric n teffah d uqeccur n čcina
[æsxædmət iyi bæc iæad təttriḥ d̥iyi izoran nəl̥bəs̥bæs d̥ələelin d̥ərric nətəffæḥ d̥uqəccor̥ nət̥^št̥^šinæ]
- 20) Melmi ad asen-twezæet wiyaha txemmet-as iyi .
[məlmi æswəzæət wiyæhæ t̥xəmmətæs iyi]
- 21) d ik seg-s nhar ik yumayen twezæet-as-t bac iead tettriḥ d iyi da t-yareg rriḥa da t-yareg terzeg.
[d̥ik zəgs ənhar̥ ik yumæyən t̥wəzzæetæs bac iæad təttriḥ d̥iyi d̥ætyæræg əriḥæ d̥ætyæræg tər̥zæg]
- 22) Ad asent-xemmet ma ibya litra bac d iead tettriḥ d iyi umbeed da tareg rriḥa da tareg terzeg.
[æsəntxəmmət miḥya litræ bæc diæad təttriḥ d̥iyi umbæed d̥æ tæræg ərriḥæ d̥æ tæræg tər̥zæg]
Amek i d-xeddmən tadnict?
- 23) Di d-awin çəb iziw hədd iqqar-as çəb hədd iqqar-as iziw.
[d̥idæwin əçəḥ iziw hədd iqqær̥aṣ əçəḥ hədd iqqær̥aṣ iziw]
- 24) Da t-fernen umbæed di tawit tlata ikeccuṭen cyel am uemmud ubali anken isuḍen di tawit ssilan niy d lxit niy dacu tebyit
[d̥æt̥fərnən umbæed d̥itawit t̥læt̥æ ik̥əccuṭən cy^wəl æmuəəmmud̥ nubali ən̥kən iṣoḍən d̥i tæwit ssilæn niy d̥əl̥xit niy d̥æcu təbyit]
- 25) Umbeed da d-it-ztet luxent da tegret deg waman irṭeb.
[umbæed d̥ædiṭəztət luxənt d̥ætəgrət g^wæmæn ir̥ṭəḥ]
- 26) Luxent d as-tesewjet anka çəb n ssafel.
[luxənt æstəəwjət ən̥kæ əçəḥ nəs̥sæfəl]

- 27) Ad t-seggemt mlih ad t-ferneḍ ad t-cebhet s ssilan mlih tama tama
dayen i d-mmugen
[ætsəggəmt mlih ætfərnət ætcəbḥət səssilən mlih t̪əmæ t̪əmæ
idəmmugən]
- 28) Luxent di d-jeməet tazzart ad tt-tfessert seg-s.
[luxənt didjəməət tæzært̪ ætfəssərt zəgs]
- 29) kul nhar da tt-ḥerket smana.
[kul ənhar d̪æthər̪kət smənæ]
- 30) mi d iead tella tafukt smana ad tt-tafet teqqur di qqar ad tt-tjeməet.
[midieəd̪ t̪əllæ t̪əfukt̪ ditæfət̪ t̪əqqor̪ diqqar̪ ætjəməət̪]
- 31) Di d-tjeməet tazzart da t̪ədmet deg tedniet da tettherricket.
[ditjəməət̪ tæzzært̪ d̪ætxədmət̪ əgtədnic̪t̪ d̪ætətherrickət̪]
- 32) Ma yella tezrit ibya i d-iwwet ayebbar da t-yettit niy da d-it-
skecmet.
[mællæ t̪əzrit̪ ibyə idiwət̪ uyəbbar̪ d̪æt̪yət̪tit̪ niy d̪ædit̪skəcmət̪]
- 33) ma illa tafukt ejj-at i yitri axir bac itmag tazart leali-tt.
[mællæ t̪əfukt̪ əjjæt̪ i yit̪ri æxir bəc itmæg̪ tæzært̪ ələəl̪it̪]
- 34) D leali-tt di tareg tesfa.
[d̪ələəl̪it̪ di tærəg̪ t̪əsfæ]
- 35) Luxent da t-ḥerket melmi ad tufit teqqur ul t-id-jemmē ani taecwit
axater teḥma.
[məlmi ætufit̪ t̪əqqor̪ ur didjəməət̪ æni t̪æəcwit̪ əxət̪ər̪ t̪əḥmæ]
- 36) tebyit it-jeməet teḥma di skaccew .
[t̪əbyit̪ itjəməət̪ t̪əḥmæ di skæt̪^{s̪}t̪^{s̪}əw]
- 37) Lazem da d-it-jeməet ssbah ad t-tejjet taecwit teqqur.
[ləzəm̪ d̪ætjəməət̪ sbah̪ ætəjjət̪ t̪æəcwit̪ t̪əqqor̪]
- 38) yedwatent ssbah ad d-it-jeməet ma tufit kra ad textaret .
[yəd̪wæt̪ənt̪ ætidjəməət̪ mæ t̪ufit̪ kræ ætəxt̪ærət̪]

- 39) Ma tufit ul ead teqqur mlih mačči kif kif di qelt ad tfessert.
[mæt^{ṣ}t^{ṣ}i tufit ul ead_ɹ t̩əq̩qoɹ mlih mæi kif kif diq^wəlt ætfæssərt]
- 40) Melmi i tekset afsar n taztart tidnict xemmel-at iqabliwen
[mi i t̩əksət æfsær əntæzzært̩ t̩idnict̩ xəmmlæt̩ iqəbliwən]
- 41) Axxam n bekri deg ccetwa iħma /Ixxamen n bekri deg ccetwa
ħman.
[æxxæm ənbəkri əgcət̩wæ iħmæ]/[ixxæmən ənbəkri əgcət̩wæ ħmæn]
- 42) Axxam n bekri deg ssif ismit/Ixxamen bekri deg semmiten.
[æxxæm ənbəkri gəʃsif iʃmit̩]/[ixxæmən ənbəkri gəʃsif ʃsəmmit̩ən]
- 43) Axxam n bekri isley s ideqqi/ Ixxamen n bekri selyen s ideqqi.
[æxxæm ənbəkri isləy sid̩əqqi]/[ixxæmən ənbəkri səl̩yən sid̩əqqi]
- 44) Axxam n bekri ibeṭṭu mi di-ɛeddin fell-as aṭas iyebbaren/ixxamen n
bekri beṭṭun mi di-ɛeddin fell-as bezzaf iyebbaren.
[æxxæm ənbəkri ib̩əṭṭo mid̩iɛəddin fəllæs əṭas iy^wbbaɹən]/[ixxæmən
ənbəkri b̩əṭṭon mid̩iɛəddin fəllæs bəzzæf niy^wəbbaɹən]
- 45) Axxam n bekri leħyud-is berriken deg ccetwa
[æxxæm ənbəkri ləħyoðis b̩ərrikən əgcət̩wæ]
- 46) Axxam agaemir yesəa titwiqin ferħent titwiqin mi di d-inerni
umeččuk.
[æxxæm əgæmir yəsəə t̩it̩wiqin fəɹħənt̩ t̩ət̩wiqin mi d̩id̩inərni umet^{ṣ}t̩uk̩]
- 47) Axxam n bekri yesəa aqenṭas mi immut yiwən deg uxxam qqaren-
as iħzen uqenṭas n uxxam.
[æxxæm ənbəkri yəsəə əqənṭas mi immuṭ̩ yiwən guxxæm qqəɹənæs
iħzən uqənṭas nuxxæm]
- 48) Di newwet tasegrurt̩ bac iseggem uzəṭṭa wa di d-imag d leali-t.
[d̩i nuṭ̩ t̩æsəgrurt̩ b̩æc isəggəm uzəṭṭa wæ d̩id̩imæg d̩ləəl̩it̩]
- 49) Deg ccetwa tagnawt tettibrik.
[gəccət̩wæ t̩ægnəwt̩ t̩ətt̩ibrik̩]

- 50) Deg ssif igenni ittigzew.
[gəʃsɪf ɪgənni ɪzzəgzəw]
- 51) Deg lexrif cejjar d ləhcic isallew/deg lexrif cejjar d ləhcic sallun.
[əgləxɾɪf əcəjjar ləhcic isəllu]/[əgləxɾɪf əcəjjar ləhcic səllun]
- 52) Deg lexrif ləhcic d iferrawen n cejjar werriyen.
[əgləxɾɪf ləhcic dɪfæræwən nəcjjar wɾɪjən]
- 53) Deg ssif lqæa tbeṭtu akal yuḥwaj aman.
[gəʃsɪf əlqææ tḅəṭto ækæl yuḥwæj æmæn]
- 54) Deg ccetwa mi d-itareg tafukt igenni itezwiy.
[gəccətɰæ mi dɪtæræg tæfukt ɪgənni itəzwiy]

Tafelwit n yimyagen n tyara n tmeslayt n Bradma

Udmawen	Izwiɣ	Iwriɣ	Ismiɖ
Nekkina	Zwiɣeɣ	Wriɣeɣ	Semmitɣeɣ
Nekkni	Nezwiɣ	Newriɣ	nesmit
Cekkina	Tezwiɣet	Tewriɣet	Tesmitet
Cemmina	Tezwiɣet	Tewriɣet	Tesmitet
Kunemti	Tezwiɣemt	Tewriɣemt	tesmitemt
Kunwi	Tezwiɣem	Tewriɣem	tesmitem
Netta	Yezwiɣ	Iwriɣ	ismit
Nettat	Tezwiɣ	Tewriɣ	tesmit
Nutenti	Zwiɣent	Wriɣent	Smitent
Nuhni	Zwiɣen	Wriɣen	Semmiten

Amawal

tamaziyt	Tafransist	Aybalu
Timsarit	homogénéité	Berkai
Awissin	Secondaire	Berkai 288
Abrar	Diversité	ASTT. BOU. : 46
Tamazzayt	Périphérique	ASTT. 13
Tuzzigt	Spécifique	Astt. 17
Tinawt	énoncé	Berkai 178
Taskart	Modalité	Berkai 234
Iwalacen	Monèmes	ASTT. Ber 236

Tarakalt n temnaġn n At Mlikec

Tarakalt n temnađt n Bradma

